

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

2004 MAREC
MARZEC

Č. 3 (549)
CENA 2.20 ZŁ



- ✓ ŽELEZNÁ SVADBA
- ✓ TERRA SCEPUSIENSIS (2)
- ✓ AKO SA KEDYSI ŽILO
- ✓ FAŠIANGY - OSTATKI '2004



V dňoch 7. a 8. februára t.r. sa v krempaškom kultúrnom dome uskutočnil už 10. jubilejný ročník oblúbeného krajanského kultúrneho podujatia Fašiangy – ostatki '2004. Tejto veľkolepej prehliadky spišského a oravského folklóru sa zúčastnilo vyše dvadsať folklórnych súborov, ľudových kapiel a koledníckych skupín, ako aj desiatky spevákov, inštrumentalistov a rozprávačov. Na našom zábere vystupuje kapela z Podvľka. Podrobnejšie o tomto peknom podujatí píšeme na str. 20-21. Foto: A. Klukošovská

V ČÍSLE:

Oblátkové stretnutia	3-6
Slovák som a Slovák budem.....	7
Zmenila sa úloha ženy v spoločnosti?	8-9
Urbársky spolok v Podvľku	9-10
S Pannou Máriou vo veľkom pôste	10
Horčičné zrnko	11
Železná svadba	12-13
50 rokov v zhode a láske	13-14
Terra scepusiensis (2)	15-16
Ako sa kedysi žilo	17
Na návšteve vo Veľkej Lipnici	18-19
Fašiangy – ostatki '2004	20-21
Poviedky na voľnú chvíľu	22-23
Čítatelia – redakcia	26-28
Poľnohospodárstvo	29
Mladým – mladším – najmladším	30-31
Šport a hudba	32
Učíme sa háčkovať	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava – humor	36-37
Zaujímavosti	38

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www. tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

*Zrealizowano przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury*

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Peter Kollárik, Agáta Klukošovská

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačíková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego lub bezpośrednio wpłatą na konto:
Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2,20 zł, półrocznie - 13,20 zł, rocznie - 26,40 zł
Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

Nakład 2300 egz.

Január je už tradične obdobím novoročných oblátkových stretnutí krajanov v jednotlivých miestnych skupinách na Spiši a Orave.



Čestní hostia

OBĽÁTKOVÉ STRETNUTIA

V NOVEJ BELEJ

Jedno z takýchto stretnutí sa konalo v sobotu 17. januára v hasičskej zbrojnici v Novej Belej. Už podvečer sa tu začali schádzat' deti a dospelí a nedočkavo čakali na začiatok večierka. Miestny výbor SSP vynaložil veľa úsilia, aby sa stretnutie vydarilo a bolo zaujímavé pre všetkých.

Zhromaždených krajanov uvítala miestna predsedníčka Jana Majerčáková, ktorá o. i. povedala: - *Do našej pamäti sa zapísal ďalší rok, ktorý nám priniesol dobré, ale aj zlé dni. Teším sa, že sa môžeme dnes stretnúť a stráviť tento večer spolu. V novom roku vám prajem veľa zdravia, božieho požehnania a radosti z každej maličkosti, ktorú vám každodenný život priniesie.*

Krajanov prišla pozdraviť aj generálna konzulka SR v Krahove Jana Burianová, ktorá o. i. povedala: - *Teším sa, že môžem byť medzi vami. Je to naozaj pekne vidieť pospolu tol'kých krajanov, zhovárajúcich sa o svojich radostiach a starostiah. Ked' pozérám na deti predo mnou, ktoré čakajú na svoje vystúpenia, veľmi sa teším, že slovenčina znie aj v ústach tých najmenších. Dúfam, že v budúcnosti budete takéto stretnutia organizovať vo vlastných priestoroch, o čo sa spolu s vami budeme usilovať. Prajeme všetkým príjemné posedenie a v novom roku veľa úspechov.*

Slova sa ujal aj generálny tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, ktorý povedal o. i.: - *Ostala už len jedna slovenská základná škola, práve v Novej Belej. Snažte sa ju udržať. Podporujte vo* 



Belianski žiaci v scénke s jasličkami

Tancuje folklórny súbor Spiš



• Takto spolu sa krajania zriedkavo stretávajú



Mladí i starší pozorne sledujú kultúrny program

vašich rodinách národné povedomie, aj keď nie je to vždy najľahšie... V súvislosti so zmenami, ktoré nás čakajú od mája toho roku, vám prajem, aby sa roľníkom žilo ľahšie ako doteraz. Dúfam, že spoločnými silami sa nám tento rok podarí začať aj opravu klubovne.

Ako vieme, budova krajanskej klubovne patrí od vlaňajška Spolku. Je to staršia budova, ktorá bola dlhší čas neobývaná, takže oprava je nutná. Beláňa by ju chceli prestavať a modernizovať. Všetko však závisí od finančných prostriedkov, ktoré, ako vieme, všade chýbajú. Krajania však dúfajú, že okrem Spolku ich v týchto práciach podporí aj Slovensko a nebudú to len prázdne deklarácie. Klubovňu v súčasnosti využíva mládež zo súboru MS, ktorá tam nacvičuje a tráví väčšinu voľného času. Urobme naozaj všetko, aby neostala v budúcnosti len mŕtvou nehnuteľnosťou.

Potom sa k slovu dostali žiaci čakajú na svoje vystúpenie, ktoré pripravili spolu so svojimi učiteľmi. Najskôr sa divákom prihovorili tí najmenší, prváci, druháci a tretiaci, ktorí predstavili scénku s jasičkami. Bola to scénka prispôsobená súčasnosti, v ktorej žiaci vyjadrili aj svoj nesúhlas s dnešnou uponáhľanou dobou, kedy rodičia nemajú čas pre dieťa. Vyslovili želanie, aby sa to v budúcnosti zmenilo. Nasledovali básne, ktoré sa striedali so spoločným spievaním kolied. Diváci odmenili žiakov vrelým

Kto chcel, mohol si zatancovať



potleskom, ktorým zároveň uvítali vchádzajúci súbor Spiš, ktorý už tradične vystupuje na oblátkovom stretnutí. Skutočne peknými spevmi a tancami dokázal nadľho zaujať krajanov. Týmto tanecným krokom sa kultúrny program uzavrel. Nasledovala azda najdôležitejšia časť večera, keď miestny farár Kazimierz Koniorczyk požehnal oblátky. Skôr, ako sa nimi podelili, spomenuli si na zosnulých krajanov a pomodlili sa za nich. Pri zvukoch kolied v podaní Petra Dvorského, ktoré zneli z reproduktorov, si prítomní blahoželali a priali všetko dobré v novom roku.

Prišiel čas na večeru, ktorej vôňa sa už dlhší čas šírila z kuchyne. Dievčatá a chlapci zo súboru Spiš donášali prítomným výborné jedlá, ktoré pripravili be-lianske kuchárky.



Na stoloch bolo množstvo dobrôt

Len čo sa kapela najedla, už začala vyhľadávať. Prvý tanec patril členom súboru, ktorí čoskoro pozvali do tanca čestných hostí. Bola medzi nimi o. i. generálna konzulka SR v Krakove Jana Burianová, podpredseda ÚV SSP a riaditeľ slovenskej základnej školy v Novej Belej Dominik Surma s manželkou, generálny tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, predseda OV na Spiši František Mlynarčík, farár Kazimierz Koniorczyk, riaditeľ gymnázia Jan Szenderewicz s manželkou a učitelia.

Začala sa príjemná zábava. Jedni besedovali za stolmi, iní sa vykrúcali na parkete. Radosť a spev sa niesli celou obcou. Bol to určite pekný večer aj pre krajanu Jozefa Bryju, ktorý práve vtedy oslavoval svoju osiemdesiatku. My mu prajeme veľa zdravia a božieho požehnania a ešte dlhé pôsobenie v krajanskom hnutí.

Zabáva bola výborná a trvala do bieleho rána. Krajania sa rozchádzali vo veselej nálade a s pevným presvedčením, že o rok sa opäť stretnú v dobrom zdraví. My im to všetkým prajeme.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

V JABLONKE

Hneď po Novej Belej, v nedeľu 18. januára t.r. sa uskutočnilo oravské obvodné oblátkové stretnutie v Jablonke. Zúčastnili sa ho predsedovia a aktív miestnych skupín SSP z Jablonky, Podvlnka, Malej a Veľkej Lipnice, Chyžného, Dolnej a Hornej Zubrice, Pekelníka, Podsklia, Podsrnia a Harkabuza. Oravskí krajania sa najskôr stretli na slovenskej sv. omši v miestnom kostole Premenenia Pána, odkiaľ sa pobrali do slávnostne vyzdobenej a vykúrenej klubovne. Na stoloch prikrytých bielymi obrusmi bolo plno všelijakých dobrôt - koláčov, báboiek, chlebíčkov a pod., ktoré pripravili manželia Genovéva a Eduard Prilinskovi s dcérmi Boženou a Katarína za pomoci jablonských gazdnieck. Keď nadišla 11. hodina, miestnosť bola zaplnená do posledného



Strenutie otvorila predsedníčka OV SSP G. Prilinská

veľa šťastia, zdravia, božieho požehnania a všetko najlepšie. Zhromaždení si potom minútou ticha uctili pamiatku zo snulých krajanov a spoločne sa za nich pomodlili.

S krátkym novoročným pozdravom ako prvý vystúpil Ľ. Molitoris, ktorý podakoval krajanom za pozvanie, zaželal im veľa zdravia a úspechov v novom roku a oboznámil ich s niektorými kultúrno-spoločenskými podujatiami, ktoré sa budú koná v tomto roku. Slova sa ujala tajomníčka jablonskej gminy B. Jaroszová, ktorá v mene vojta Juliana Stopku, ako aj vo svojom zaželala všetkým veľa zdravia a šťastia v novom roku. Nasledoval príhovor M. Žabenského, ktorý zhromaždeným v mene všetkých pracovníkov kultúry na Orave odovzdal novoročné želania, podakoval vedeniu ÚV SSP za dlhoročnú spoluprácu, pripomenu oslavu venované



Príhovor jablonského farára S. Góreckého

miestečka. Oblátkové stretnutia v Jablonke patria totiž k najoblúbenejším podujatiám, ktorých sa zúčastňuje z roka na rok čoraz viac krajanov.

Stretnutie otvorila predsedníčka OV SSP na Orave Genovéva Prilinská, ktorá privítala zhromaždených, v tom generálneho tajomníka ÚV SSP Ľudomíra Molitorisa, podpredsedu ÚV SSP Františka Harkabuza, tajomníčku gminy Jablonka Boženu Jaroszovú, miestneho farára Stanisława Góreckého, kňaza odbavujúceho slovenské sv. omše Roberta Bukaľu, riaditeľa Oravského osvetového strediska v Dolnom Kubíne Miroslava Žabenského a Oľgu Žabenskú a redaktora Života a zaželala im v novom roku 2004

M. Žabenský odovzdáva pamätný list Ľ. Molitorisovi



Krajania sa delia oblátkou

50. výročiu vzniku oravskej osvety, ktoré sa konali v Dolnom Kubíne 4. decembra 2003. Nakoniec odovzdal Ľ. Molitorisovi a manželom Genovéve a Eduardovi Prilinskovcom d'akovné listy za ich prínos v oblasti rozvíjania kultúrneho života na Orave. Odovzdal tiež krajanom bulletiny OOS, rôzne informačné a propagáčné materiály a slovenské časopisy. Slova sa potom ujal kňaz S. Górecki, ktorý podakoval vedeniu OV SSP za pozvanie na oblátkové stretnutie a zaželal krajanom do nového roka 2004 veľa zdravia a božieho požehnania. Zmienil sa tiež o zlepšovaní medziľudských vzťahov, vyjadril nádej na ďalší rozvoj a spoluprácu, ktorá sa podľa jeho



Príhovor Ľ. Molitorisa



Modlitba za zosnulých krajanov

slov ešte viac rozvinie po vstupe Poľska a Slovenska do Európskej únie, hovoril tiež o svojej kňazskej činnosti v Krakove a vyslovil prianie navštíviť sídlo ÚV SSP. Nakoniec požehnal oblátky, ktorými sa potom všetci navzájom delili a do nového roka 2004 si priali všetko najlepšie, veľa zdravia, pokoja a osobnej pohody. Na mnohých tvárách sa zračilo hlboké dojatie. Odzneli tiež viaceré novoročné vinše, príležitostné prejavy a nechýbali samozrejme ani prípitky.

Slova sa ujala aj O. Žabenská a predseda MS SSP v Hornej Zubrici Michal Soľava, ktorý sa zmienil o.i. o niektorých „múroch“ medzi veriacimi, ktoré treba búrat.

Po besede prišiel čas na chutný obed. Potom sa už celá sála rozozvučala spevom, ved' na novoročnom stretnutí nemohli chýbať koledy, ktoré si krajania spolu zaspievali. Odznelo niekoľko známych kolied, napr. Tichá noc, Čas radosti, veselosti, Pásli ovce valasi. Povedzte nám pastierovia, a iné.

Počas posedenia sa našiel čas aj na ochutnávanie dobrôt z bohatu prestretych stolov i besedu, na ktorej sa krajania o.i. zamýšľali nad obnovením vyučovania slovenského jazyka v Jablonke a iných obciach a vôbec rozhýbaním krajanského života na Orave.

Čas medzitým značne pokročil, doznala krajanská beseda, blahoželania i posledné koledy a krajania sa v dobrej nálade a s prísľubom opäťovného stretnutia na kultúrno-spoločenských podujatiach rozchádzali do svojich domovov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Chvíľka zamyslenia nad ďalšou činnosťou MS



Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho a veľmi populárneho poľského speváka, ktorý prednedávnom oslávil 40. výročie svojej činnosti. Aby sme vám ulahčili odpoved, pripomienime niekoľko jeho najznámejších hitov: Parník,



Ako prešiel deň, Len aby bolo tak (Parostatek, Jak minał dzień, Byle było tak). Napište nám jeho meno a pošlite na adresu redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme slovenské knihy.

V Živote č. 1/2004 sme uviedli fotografiu herečky Darie Trafankovej. Knihy vyžrebovali: Maria Naczk z Fridmana, Emil Kedaj z Krakova.

SLOVÁK SOM A SLOVÁK BUDEM...

Chcel by som, aby slovenčina bola v našich obciach počuteľná a viditeľná, aby sa mládež, ale aj dospelí viac angažovali do krajanského hnutia a aby sa slovenské školstvo, za ktoré sme ľažko bojovali, ďalej rozvíjalo.



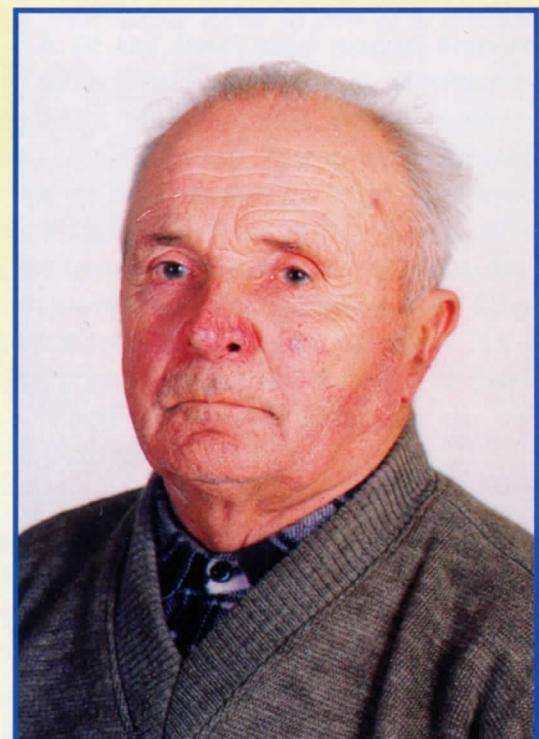
oto pekné pranie vyslovil krajan Jozef Bryja z Novej Belej pri príležitosti svojich osemdesiatich narodenín. Keby všetci krajania takto zmýšľali ako on, slovenčina by nikdy nezmizla z našich obcí, kostolov či škôl. Krajan Bryja patrí medzi najaktívnejších členov nášho Spolku, ktorí si pre krajanské hnutie vždy nájdú čas. Naša návšteva veľmi potešila oslavencu, ktorý 28. februára oslávil pekné jubileum - 80 rokov života.

Jozef Bryja sa narodil 28. februára 1924 v Novej Belej v slovenskej rolnickej rodine Júlie (rod. Jeleňovej) a Jána Bryjovcov. – *Môj otec sa narodil v Budapešti, kam išli moji starí rodičia za prácou. Ked si zarobili, vrátili sa do rodnej obce a hospodári na nevelkom gazdovstve, - hovorí Jozef. Mal dvoch súrodencom Máriu a Jána. Detstvo a mladost prežil v Novej Belej, kde získal aj základné vzdelanie. Slovenčina bola vždy prítomná v jeho živote, kedže rodičia ho od najmladších rokov vychovávali v slovenskom duchu. Rok 1937 sa smutne zapísal do pamäti vtedy len trinástročného Jozefa, pretože mu zomrel otec a on sa musel postarať o gazdovstvo a rodinu. – Bolo to ľažké obdobie pre našu rodinu, zvlášť v spojení s vidinou blížiacej sa vojny, - hovorí Jozef. – Ked sme sa však stali súčasťou SR, žilo sa oveľa ľahšie. V zime boli organizované kurzy slovenčiny, ktoré som navštevoval. Zučitelia, čo nás učili, si ešte pamätám Karola Pavlíčka. Bolo to obdobie, kedy sa v našich krajanoch upevnilo slovenské povedomie, ktoré sa výrazne prejavilo po druhej svetovej vojne, keď Spiš a Oravu opäť pripojili k Poľsku a naši krajania sa začali združovať.*

Jozef od začiatku bol pri zdrode nášho Spolku. – *Potažomky sme sa scházali v krajanských domoch, zakaždým v inej obci. Ochotne sa zapájal do krajanskej činnosti. Na 4. zjazde SSP ho zvolili za člena predsedníctva ÚV a na ďalšom za člena ÚV SSP a v rokoch 1970-1975 zastával funkciu tajomníka OV SSP na Spiši. V rokoch 1979-83 bol podpredsedom OV KSČaS na Spiši. Bol tiež členom redakčnej rady časopisu Život. Okrem práce na gazdovstve vyvýjal širokú spoločenskú činnosť. Od roku 1942 je členom hasičského zboru, dnes už samozrejme v zálohe. V sedemdesiatych rokoch bol tajomníkom miestneho urbáru. Tešil sa všeobecnej dôvere, preto nie div, že v rokoch 1973-82, tri volebné obdobia zastával funkciu richtára. Za dlhorčnú obetavú prácu v prospech Spolku bol vyznamenaný medailou Za zásluhy pre KSČaS. Okrem toho získal aj ďalšie vyznamenania: odznak Zaslúžilý činitel FNJ, strieborný odznak Za zásluhy pre krajovskú zem, Strieborný a Zlatý kríž za zásluhy, čestný odznak Národného fondu zdravotnej ochrany a pod.*

Od roku 1990 existuje v Novej Belej miestny odbor Matice slovenskej, ktorej predsedom je Jozef Bryja. – *V minulosti nám Matica slovenská posielala veľa kníh a časopisov, - hovorí, - ktoré slúžili všetkým krajanom. V súčasnosti s takouto formou podpory nemôžeme rátat, kedže Matica má finančné problémy, ale nesmie na nás zabúdať.*

Spolu s manželkou Katarínou vychovali štyri deti, Františka, Cecíliu, Máriu a Jozefa, ktorým vstupili slovenské povedomie. Veľmi dobre si spomína na každé podujatie, ktoré orga-



Jubilant Jozef Bryja z Novej Belej

nizoval Spolok bud miestna skupina. – *Podľa mňa, - zdôrazňuje, - bol v minulosti väčší záujem zo strany Slovenskej republiky o Slovákov žijúcich na území Spiša a Oravy, ale aj ÚV SSP. Ich zástupcovia chodili častejšie medzi nás. Dúfajme, že vdaka generálному konzulátu v Krakove budú mať krajania častejší kontakt so zástupcami SR. Najtažšie sa krajanovi Bryjovi hovorí o miestnej dychovke, ktorá prestala pôsobiť. Slzy ľútosti sa mu priam tisnú do očí, keď hovorí, kolko fažkostí bolo treba zdolať pri vybavovaní hudobných nástrojov pre tento orchester. To všetko nemôže výjsť nazmar.*

Jozef Bryja vždy vyznával myšlienku, že budúcnosť našej krajanskej komunity je v mládeži. – *Musíme ju oslovovať, - podotýka, - a umožniť jej poznanie našich dejín. Ked budeme od malička pestovať v jej srdciach a umoch vztah k slovenčine ako materskej reči, Slovensku a Slovákom, vychováme si nástupcov. Ide o to, aby sme sa raz neocitli na krajanskom poli len sami starci. Bojujme za to.*

Spolu s miestnou skupinou SSP želáme krajanovi Jozefovi Bryjovi ešte veľa rokov v zdraví, láske a božom požehnaní.

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

ZMENILA SA ÚLOHA ŽENY V SPOLOČNOSTI?

V poslednom období znova ožívajú diskusie na tému postavenia ženy v rodine, v práci, v spoločnosti. Pohľad na tieto skutočnosti sa neustále vyvíja a čoraz viac do úzadia vstupuje názor, že žena má byť predovšetkým manželkou, matkou a gazdinou. Vývoj pokročil tak ďaleko, že dovoľuje ženám uplatniť sa na postoch, na ktoré v minulosti nemohli ani myslieť, lebo ich spravidla obsadzovali muži. Dnes nie je zriedkavosťou, že ženy stoja na čele rôznych podnikov, ktoré pod ich vedením dosahujú veľmi dobré výsledky. Popri tom sa nezriedka musia starať aj o výchovu detí a domácnosť, hoci aj v tejto oblasti nastali podstatné zmeny.

Dnešný obraz ženy sa teda podstatne líší od toho, ktorý bol v minulosti, keďže spája v sebe už nielen predstavu obetavej manželky, matky a výbornej gazzinej, ale aj inteligentnej a vzdelanej odborničky v nejakej oblasti. Po príklady týchto zmien nemusíme siaháť ďaleko, stačí sa obzrieť okolo nás a už v našom najbližom okolí uvidíme mnohé zmeny, ktoré sa udiali napr. za posledné polstoročie. Ešte donedávna by si nejedna z nás ani nepomyslela na to, že ženy budú riichtárikami, predsedníčkami, či riaditeľkami a pod. Dnes je to už samozrejmost, lebo sa s tým bežne stretávame. Aby však ženy dospeli k tomu, čo majú dnes, museli prekonať mnohé stereotypy a dokázať, že ich práca je rovnako kvalitná, ako mužov.

Opýtali sme sa našich krajaniek, ako sa ony pozerajú na zmeny, ktoré sa udiali v priebehu posledných desaťročí. Či sa niečo zmenilo, či má žena viac možností sebarealizácie, či pracovné zaľaženie má vplyv na vzťahy v rodine?

Mária Surmová nám povedala, že postavenie ženy v spoločnosti sa radikálne zmenilo. Ženy dnes môžu rozvíjať svoju osobnosť a majú možnosť sebarealizácie. Prioritou sa stalo vzdelanie, ktoré sa - pokiaľ je to možné - viaceré ženy snažia získať, aby sa mohli uplatniť v každom povolaní. - *Podľa miňa sa rodina dostala v súčasnosti až na tretie miesto, keď má žena zabezpečenú istú životnú úroveň. Čoraz častejšie sa stretávame s módou na neskoré materstvo, možno preto, že s príchodom dieťaťa sa situácia mení a žena musí, aspoň na krátku dobu, venovať celú svoju pozornosť dieťaťu. V súčasnosti však aj pri výchove detí a starostlivosťi o domácnosť si v mnohých rodinách manželia delia povinnosti medzi sebou a navzájom si pomáhajú. Závisí to od viacerých faktorov a podľa toho, kto a kedy má čas, vtedy sa venuje domácnosti.*



Ženy nie sú úplne odkázané na mužov, keďže mnohé majú vlastný zdroj príjmov. Preto si môžu dovoliť postarať sa o seba, napr. kupovaním odevov a úpravou svojho zovnajšku (kozmetické prípravky, kaderníčka, kozmetička). Majú viac času na oddych, keďže domácnosť je už vo veľkej miere vybavená elektrickými spotrebičmi, ktoré uľahčujú prácu a súčasne šetria čas, ktorý sa môže venovať svojim záujmom, napr. čítaniu, pleteniu, vyšívaniu.

Jana Majerčáková hovorí, že emancipácia žien zmenila postavenie ženy v rodine. Keďže pracuje vo svojom povolaní, má menej času, čo si vyziadalo, aby jej v domácnosti pomáhal aj manžel. Aj muži sa inak pozerajú na domáce práce, odkedy ich robia. Domácnosti sú už vybavené mnohými elektrospotrebičmi, ktoré uľahčujú prácu a poskytujú viac času pre rodinu. Tým, že žena má vlastné príjmy, môže sa viac venovať svojmu zovnajšku, napr. urobiť si účes, kúpiť si pekné oblečenie a vo voľnom čase si zájsť na plaváreň. Zmenšuje sa aj rozdiel medzi ženami z vidieka a z mesta.



- *Žena sama rozhoduje, či sa začne venovať kariére a bude sa snažiť zosúladiť pracovné a rodinné povinnosti. Terajšia ľažká ekonomická situácia viacerých rodín spôsobuje, že žena musí pomáhať manželovi starať sa o rodinu, a preto si chce zabezpečiť dobre platenú prácu.*

Aj Monika Pacigová zastáva názor, že sa postavenie ženy podstatne zmenilo, keďže v súčasnosti má možnosť vzdelávať sa, ale aj získať vysoké postavenie vo verejnem živote. Ženy už nielen pracujú v rôznych organizáciách, bud' firmách, ale v nich zastávajú aj vysoké funkcie. V poslednom období čoraz viac žien vstupuje do politického diania, kde dokazujú, že aj v úlohe poslankyne, ministerky, veľvyslankyne či premiérky si môžu dobre počínať. Dnes ženy samé rozhodujú o tom, čo je pre nich prioritné a v ktorej oblasti sa chcú realizovať. V rodine sa taktiež zmenila situácia. Žena chce, aby sa jej deťom žilo lepšie, preto sa najskôr snaží získať prácu, ktorá umožní primerané podmienky života. Pracovať nútí ženy aj ľahká ekonomická situácia. Častokrát jeden plat nestačí pre zabezpečenie situácie rodiny, čo sa dnes dosť výrazne pociťuje. Je to závažný dôvod, kvôli ktorému viaceré ženy uprednostňujú povolanie pred rodinou.

Myslím si, že sa už domáce práce nedelia na mužské a ženské, ale kto má kolko času, podľa toho sa venuje domácnosti. Snažíme sa, aby nám domácnosť zabrala čo najmenej času, a aby sme sa mohli viac venovať najbližším. Uponáhľaný životný štýl a hľadanie sebarealizácie vyžaduje veľa času. Vždy však treba zosúlať osobný život s rodinným.



Mária Kurnátová potvrzuje, že úloha ženy sa viditeľne zmenila. Žena vyšla z domácnosti a viac sa zúčastňuje verejného života. Zastáva rôzne funkcie, ktoré donedávna patrili len mužom. Tým, že získava vzdelanie, má viac možností uplatniť sa, čo jej však nebráni byť nadalej starostlivou manželkou a matkou. - Domácnosť si vyžaduje veľa práce. V starostlivosti o domácnosť mi pomáha aj manžel. Myslím si, že odkedy muži pomáhajú v domácnosti, majú viac pocitania pre ženu. Žena si dnes nemôže dovoliť zostať dlhšie na materskej, keďže chce robiť kariéru a postupovať v povolani, lebo práve vtedy stráca prax. Každé rozhodnutie má vždy svoje klady a záporu.

Vývin spoločnosti nútí ženy k tomu, aby si samé kládli vysoké nároky a snažili sa ich realizovať v praxi. Dnes už nemožno zostať pri tom, čo bolo voľakedy dobré pre naše babičky (upratať, navariť, vychovať deti), lebo spoločnosť neustále napreduje a my spolu s ňou. Ženy činné vo verejných funkciách pôsobia na báze vzájomnej podpory a uznania. Treba skutočne veľa premyslieť, mnoho tolerovať a prispôsobovať sa, aby tieto poslania ženy nefungovali na úkor jedna druhej. Treba mať rozplánovanú každú minútu, hodinu, deň. Totiž bez súladu v rodine nie je zaručená ani výkonnosť v práci, a na druhej strane bez úspechu v práci nefunguje náležite ani rodina.

Všetky zmeny nesú so sebou klady a záporu a tak je aj v tomto prípade. A sme opäť pri otázke: rodina alebo kariéra. Ja si myslím, že vec je v tom, aby sme to neprehnali ani v jednom ani v druhom smere.

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ



aši dávni predkovia pokladali lesy za čosi dané prírodou. Nikto ich nesadil, ani sa o ne nestaral a predsa sa neustále rozrastali. Až keď človek začal využívať drevo vo veľkom, začal si uvedomovať, že lesné dreviny si vyžadujú takú istú starostlivosť, ako každá iná rastlina, z ktorej chce mať úžitok. Lesy sú nielen zdrojom drevnej suroviny, ale zároveň zabraňujú erózii pôdy, najmä v horách, pôsobia tiež ako vetrolamy, čím chránia poľné kultúry. Väčšina lesov je v súčasnosti súkromným majetkom jednotlivých roľníkov alebo urbárskych spolkov, ktoré existujú takmer v každej oravskej obci. O vztahu ľudí k lesom a okolitej prírode som sa zašiel dozvedieť do Podvylka, kde mi o činnosti tunajšieho urbárskeho spolku porozprával jeho predseda Ján Kovalčík.

URBÁRSKY SPOLOK V PODVYLKU

Z história urbárov

Urbárske spolky sú združením spoluľastníkov lesných a pasienkových plôch, vydelených oravským obciam po roku 1848 v období oslobodenia roľníkov z poddanstva v Rakúsko-Uhorsku a najmä po vydaní urbárskeho patentu (1853) a zákona uhorského snemu (1871), ktorý lesné prídeľy dávnych urbárskych obcí dával do spoločného vlastníctva tzv. urbárskych spoločenstiev.

- Hoci každý urbársky spolok, - hovorí J. Kovalčík, - pôsobí na základe svojich stanov a má pomerne veľkú samostatnosť v spravovaní svojho majetku, jeho pôsobnosť sa musí zhodovať s platnými predpismi týkajúcimi sa štátneho lesného hospodárstva. Členovia urbáru, čiže podielníci, sú roľníci, ktorí vlastnia pôdu. Z ich podielníctva im vyplývajú nielen rôzne výhody, napr. právo dostávať prídeľy dreva, kupovať ('licitovať') drevo určené na predaj, ale aj povinnosti, napr. pri vysádzaní mladých stromčekov.

Ako som sa dozvedel, podvylčiansky urbár hospodári na ploche 170,5 hektárov, z čoho 80 ha tvorí mladý les (1-az 20-ročné stromy), 70 ha zaberá starý les a 20,5 ha tvoria lúky a pasienky. Podľa veľkosti spoločného majetku patrí k najmenším na Orave. Pre porovnanie uvedme, že napríklad urbársky spolok v Jablonke má više 1000 ha, v Dolnej Zubrici više 500 ha a v Chyžnom asi 450 ha. Ročný prídel dreva je určený podľa rozlohy vlastnej pôdy, t.j. za 1 morgu (čiže 56 árov) dostávajú 0,25 m³ dreva. Na vzorne udržiavaných lesných plochách rastú hlavne ihlicnaté stromy (smreky, červené smreky, jedle), pomerne málo je listnatých stromov (buk, jelša). Z urbárskej knihy založenej 19. januára 1904 sa možno dozvedieť napr. mená predsedov urbárskeho spolku od roku 1930 až dodnes. Boli to: Anton Šimrák (1930-39), Ignác Gribáč (1939-47), Jozef Chovanec (1947-48), Karol Morág (1948-53), Ignác Gribáč (1953-54), Vendelín Lopúch (1954-58), Karol Wojciak (1958-78), Eugeniusz Moldryk (1978-83), Jan Bochaczyk (1983-87), Karol Borówka (1987-98), Jan Palenik (1998-2002) a terajší predseda Ján Kovalčík (od 2. júna 2002).

Súčasnosť

Vedenie urbáru tvorí päťčlenný výbor: predseda Ján Kovalčík, hōspodár - Eugen Niedzielak, tajomník - Józef Kapušiač, pokladník - Józef Malata, hámnik - Józef Kubacka. Urbár združuje 361 účastníkov, ktorí sa každoročne 2. februára schádzajú na výročnej schôdzi. Diskutujú na nej o hospodárení spolku a rozhodujú, koľko dreva na čo určia. Keďže urbár v Podvilku nemá svoje priestory, schôdze sa konajú v požiarnej zbrojnici. - *Hlavnou úlohou všetkých členov urbáru, - pokračuje J. Kovalčík, - je starostlivosť o les. K našim povinnostiam patrí o.i. sadenie stromčekov, čistenie lesa, oprava urbárskej cest, meliorácia lúk a pod. V apríli 2003 sme museli neplánované vysadiť 18 tisíc stromčekov, v tom 5 tisíc jedlích, 2 tisíc sosien, 700 bukov a 300 jelší, keďže nám zhorela 2 hektáre mladého, asi 6-ročného lesného porastu. Osem tisíc stromčekov sme dostali z lesného úradu v Novom Targu. Cena za 1 sadeniciu - 30-70 grošov. Okrem toho sme vysadili 10 tisíc svojich sadeníc. Spomeniem ešte, že vyhorelo aj 20 ha lúk a na prelome rokov 2002 a 2003 nám vietor polámal vyše 4 tisíc stromov.*

Keďže veľký problém v lesoch tvoria škodcovia, najmä lykožrúty a črvotoče, treba napadnuté stromy čím skôr vyrúbať a odstrániť z lesa, aby škodcovia nenapadli ďalšie stromy. Povinnosťou členov výboru je kontrolovať zdravotný stav lesa a označiť na vyrúbanie napadnuté a vysychajúce stromy. Takéto drevo, vhodné len na kúrenie, si potom odberajú budúci podielníci (na prídel) alebo ho na licitácii kupujú ostatní občania. Cena za 1 m³ tohto dreva je okolo 100 zlých a majiteľ si ho musí odviezť z lesa na vlastné náklady, najneskôr v priebehu 2 týždňov. Na vyrúbanie a predaj dreva musí mať urbár povolenie lesného úradu v Novom Targu. V minulom roku urbár pridelil podielníkom 500 m³ dreva, 70 m³ predal na udržanie lesa a ostatným občanom predal asi 30 m³.

- Každému, kto začína stavbu domu, - pokračuje predseda, - dávame zdarma 1 m³ dreva. Pohorelcom - členom urbáru dávame 10 m³ dreva a ak im zhorela aj stodola - 20 m³. Pomáhame aj našej dychovke, napr. dávame im peniaze na opravy hudobných nástrojov, požiarnikom kupujeme hasičské vybavenie a pod. Urbár sa musí starat o les a pravidelne vysádzat mladé stromčeky na mieste tých vyhynutých a vyrúbaných. Na rok 2004 sme od starostva v Novom Targu dostali sadenice (červené smreky, jedle, javory a smreky), za 3 700 zlých, ktoré vysadíme na ploche okolo 2 hektárov.

Aj dnes, podobne ako v minulosti, urbár prispieva aj na také obecné ciele, ako napríklad na výstavbu škôl, opravu požiarnej zbrojnice, zdravotných stredísk, kostolov, fáru, či cest a mostov. Možno teda povedať, že urbárske spolky na Orave boli a naďalej sú najväčšinami sponzormi väčšiny obecných investícií. Celkove urbárske spolok v Podvilku venoval na rôzne ciele više 100 m³ dreva, z toho na výstavbu ZŠ č. 2 a gymnázia v obci (35 m³), na opravu ZŠ č. 1 (15 m³), na požiarnu zbrojnicu (10 m³), na zdravotné stredisko (10 m³) a pod.

Od vzniku urbárskych spolkov na Orave sa ich podielníci stretávajú aj s väčšími či menšími prípadmi krádeží dreva. Zdá sa, že v Podvilku je takýchto prípadov pomerne málo, hoci úplne sa ich vykoreníť ani nepodarí nikdy. J. Kovalčík si pochvaluje, že výbor nemá problémy s odovzdávaním prídelov, ľudia sa nestážajú a čoraz viacéj dbajú o svoj spoločný majetok.

- Mnohým záleží na tom, - hovorí, - aby sa naše lesy zveľaďovali. Uvedomujú si, že ako sa dnes budú starať o les a okolitú prírodu, tak sa im ona neskôr odmení.

Prostredníctvom Života sa podvilkiansky urbár obracia na turistov, ale aj miestnych občanov, aby lesy chránili, nezapalovali v nich vatry, chovali sa v lese ticho, neplašili zverinu a vtáctvo, nevyhadzovali smeti a vytvárali z lesov oázy pokoja. Les je naším spoločným bohatstvom, ktorý treba chrániť, aby pretrval aj pre budúce pokolenia.

PETER KOLLÁRIK

S PANNOU MÁRIOU VO VEĽKOM PÔSTE

V pôstnom období sa veriaci sústreďujú najmä na diele výkúpenia, ktorého sa nám dostalo najmä vďaka Ježišovi Kristovi, jeho umučeniu, smrti a zmŕtvychvstaní.

Mária ako matka Božieho syna je tiež spojená s týmto dielom. Všetko sa začalo v nazaretskom dome, keď prijala posolstvo anjela a dala Pánu Bohu odpovedať. Toto áno dávala každý deň, najmä vtedy, keď jej bolo veľmi ďažko, keď s úprimným srdcom prijímal posolstvo neského Otca.

Prvým áno v pôstnom období nás Panna Mária živí na slávost' Zvestovania Pána (25.3.). Toto fiat ju napokon priviedlo až na Golgotu, kde jej syn Ježiš Kristus trpel za hriechy každého z nás. Dá sa povedať, že liturgia v tomto období nič nehovorí o Božej matke, ale cítime jej prítomnosť na ceste spásy jej syna. Ona, poslušná a verná, tíško zotrva v tieni posledných dní jej syna. Dáva nám príklad, ako my, Kristovi nasledovníci, máme skrzes križ nájsť svoje zmŕtvychvstanie.

Máriina prítomnosť v pôstnom období u nás je poznačená mnohými pobožnosťami, ktoré pretrívajú medzi veriacimi. Najmä križová cesta je veľmi oblúbená nielen medzi staršími, ale aj mladými. Práve na križovej ceste pri viacerých zastaveniach stretávame Pannu Máriu, ktorá spolu so synom ide na kalváriu.

Ó dve srdcia, tie bez viny, boli všetky žalostnými preniknuté citami (Jks 179). Potom, pri trinástom zastavení, sa obeta križa splnila, keď Ježišovo sväté telo, čo za nás na križi mrelo, z križa dolu skladájú, v Máriino sväté lono, kde spočívať malo ono, so žiaľom ho vkladájú (Jks 179). Takto sa splnilo výkúpenie. Ježiš zaniesol nielen tarchu križa, ale aj našich hriechov, až na kalváriu, kde sa obeta križa vyplnila. Potom však vstal z mŕtvych a táto pravda je prítomná do dnešného dňa, lebo je to záloh našej spásy.

V pôstnom období sa v Poľsku spieva pieseň „Gorzkie żale“, v ktorej je taktiež P. Mária stále so synom.

V starom liturgickom kalendári sa v piatok pred Kvetnou nedelou slávilo sviatok Bolestnej Panny Márie. Tento sviatok – ako odpust – sa zachoval v Nedeci, kde majú aj kaplnku Bolestnej Panny Márie. Pre veriacich zo širokého okolia, ktorí tu radi prichádzajú, je to aj príležitosť k sv. spovedi. Ľudia sa tu modlia, spievajú piesne k Panne Márii a využívajú príležitosť k sviatosti zmierenia. Je to vhodná príležitosť práve pred Veľkým týždňom, kedy Pán Ježiš tak veľmi trpel.

Mária, Matka bolestná, pod križom stála žalostná, keď na ňom syn umieral, a jej dušu ľútostivú, zarmútenú, trpežlivú, meč bolesti prerážal. (Jks 145)

Máme Veľký pôst. Snažme sa ho prežiť spolu s Matkou, aby sme potom mohli aj s ňou ísť ku Kristovmu prázdnemu hrobu, aby sme sa aj my presvedčili o jeho veľkom diele zmŕtvychvstania a výkúpenia.

JOZEF BEDNARČÍK
kaplán v Nedeci

HORČIČNÉ ZRDKO...

Posypali sme hlavu popolom na znamenie pokánia. Práve to si od nás žiada Kristus v tomto období. Keď som raz prechádzal ulicami Krakova, stretol som človeka v rehoľnom oblečení, bosého, s pútnickou palicou v ruke. Šiel a volal: Ľudia, obráťte sa! Ľudia však zavolali policiu... a povedali jej, že je to nenormálny človek. Policia zatelefonovala na biskupský úrad a vysvetlovala, že ho nemôžu zatknuť, keďže niektorí ľudia v ňom videli rehoľníka, ktorého sa nesluší brat' do policajného auta. Na biskupskom úrade povedali, že je to asi chorý človek a treba ho zaviesť do nemocnice. A on volal: Ľudia, obráťte sa! Neraz sa mi pred očami vynorí táto scénka a vtedy si kladiem otázku: či nemal pravdu?

14.3.2004, 3. pôstna nedel'a, Lk 13, 1-9

Pri počúvaní dnešného evanjelia si kladieme otázku: či je Boh viac milosrdný alebo spravodlivý? V kontexte tohto evanjelia by sme sa mohli spýtať, či ľudia v Česku boli väčšími hriechníkmi ako my, že ich v roku 1997 postihla taká strašná povoden? Ježiš nám odpovedá: Nie, keď sa neobráťte, všetci tak isto zahyniete! Tieto slová hovoria, že Boh je vo svojom konaní voči nám spravodlivý. Nesmieme na to zabúdať. Ktosi kedysi povedal: Božie mlyny melú spravodlivo a je to pravda. Môžeme sa o tom neraz presvedčiť. Počas návštev nemocných som raz stretol človeka, ktorý bol 17 rokov ochrnutý. Povedal mi niečo veľmi prekvapivé: Dôstojný otče, ja viem za čo trpím. Veľmi ma zaskočilo, že takto chápal Božiu spravodlivosť. Jedna z francúzskych rehoľníčiek videla koncom 19. storočia Ježiša, ktorý povedal: Dvere môjho milosrdenstva sú neustále pootvorené. Môže ich otvoriť dokonca dieťa alebo starec, ktorý stratil sily. Zasa dvere mojej spravodlivosti sú zavreté na kľúč a otváram ich len tomu, kto ma k tomu núti. Boh je teda sama spravodlivosť a milosrdenstvo.

21.3.2004, 4. pôstna nedel'a, Lk 15, 1-3, 11-32

V Biblia sa toto podobenstvo volá o márnootratnom synovi. Teológovia sú však čoraz častejšie za tým, aby sa toto podobenstvo volalo o milosrdnom otcovi. Tak, ako to povedal Ježiš, omotal nás diabol a zlé túžby. Syn zobrajal otcov majetok, všetko premrhal a musel jest' so svíňami. Až vtedy pochopil, aký dobrý je otec, keď musel jest' svinský pokrm. Takto často býva aj v našom živote. Neraz vidíme niečo zlé, hriech, pokušenie ako niečo

dnešného evanjelia stále vychádza na cestu a čaká, vyzerá nás...

28.3.2004, 5. pôstna nedel'a, J 8, 1-11

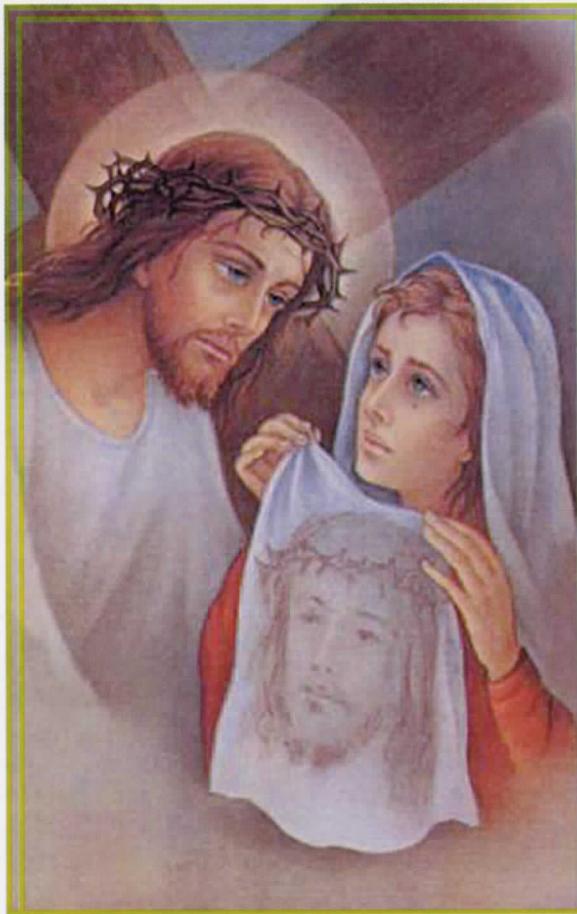
Obdobie Veľkého pôstu je vyplnené tematikou milosrdenstva, obrátenia a odpustenia. Dnes opäť vidíme ospravedlňujúce konanie Boha. Ježiš udpušťa hriech žene, pristihnutej pri hrešení. Podľa židovského práva by mala zahynúť. Tu sú dôležité dve veci. Najprv to, že Ježiš jej odpúšťa hriech, čím dokazuje, že je Božím Synom. Po druhé pôrstom písal na zem - nevieme čo, ale jednako všetci odišli. Uvedomuje nám, že sa neslobodno vyvyšovať, lebo všetci sme slabí. Raz prišla do sakristie žena a hovorí knazovi, že dosiahla už siedmy stupeň pokory. Knaz sa na ňu pozrel a spýtal sa: prečo ste siahali tak vysoko? Treba si vždy uvedomovať svoju slabosť, ako aj to, že Boh vo svojom konaní vždy ospravedlňuje človeka, ale „chod' a odteraz už viac nehreš!"

4.4.2004, Kvetná nedel'a, Lk 23, 1-49

Dnes sa začína Veľký týždeň. Je to obdobie, kedy si pripomíname pamiatku našej spásy. Ježiš ide do Jeruzalema, aby sa tam splnilo všetko, čo predpovedali proroci, najmä Izaiáš v Starom zákonе. V tento dnešný deň vidíme, ako ho vítajú naradostené zástupy, kladú mu pod nohy zelené konáriky a volajú hosana. Ale ako blízko je piatok, kedy budú kričať „na kríž s ním". Ľudia sú menliví, majú rôzne názory, chcú sa zapáčiť tým, čo sú pri moci. Ježiš ide na Golgotu, a hoci nás mohol spasit' aj ináč, nevzdáva sa.

Návrh: snažme sa tak rozplánovať' naše práce doma, aby sme mohli vo štvrtok, piatok a sobotu ísť do kostola na liturgiu. Bude to nás pekný darček a účasť' v modlitbe nás naladí na veľkonočné sviatky.

Kňaz PAVOL KUBANI



pekné a hovoríme si: sám si poradím, nepotrebujem Božiu pomoc, to je moje rozhodnutie... A potom sa skrúšene vračíme, lebo diabol, keď sa už zapletieme do zla, nám hovorí: si ohavný, pozri sa, čo si narobil, nemal by si sa už ukazovať Bohu na oči... Vtedy duša a srdce človeka môžu patrť diablu, keď sa hned' nespamäťame a zmocní sa nás falosoň stud, ktorý nikam nevedie. Boh ako dobrý otec z



ŽELEZNÁ SVADBA

elená a Ján Kovalčíkovci z Krempáčov, lebo o nich je reč, oslávili prednedávnom 65 rokov manželstva, ktoré sa označuje ako železná svadba. Sedeli vedľa seba a v ich očiach sa zračila dobrosrdečnosť a úprimná láska, ktorá ich už roky sprevádza na spoločnej životnej ceste. Iste v tom niečo je. Aby spolu prežili tak dlhé obdobie, muselo ich spájať naozaj pevné, priam železné puto. Ked' sa 10. augusta 1938 sobášili, určite netušili, čo im život prinesie, aké prekážky postaví do cesty. Dnes hovoria, že len vzájomná podpora, úcta a láska im pomáhali prekonáť všetky úskalia manželského života. Ked' prednedávnom opäť zastali pred oltárom, bez váhania zopakovali to svoje ÁNO, v ktorom vyznala nielen láska a úcta, ale aj poďakovanie za spoľočne prežité roky.

Helena sa narodila 15. septembra 1921 v slovenskej rodine Kataríny a Jána Krištofekovcov. Mala štyroch súrodencov, dve sestry a dvoch bratov: Máriu, ktorá sa vystahovala do Kežmarku, Pavol sa usadil v Čechách, kým Irena a Ján ostali bývať v rodnej obci.

Helenine detstvo a

mladost' boli biedne. Rodičia sa museli poriadne obracať, aby zabezpečili det'om aspoň skromnú obživu. Ich gazdovstvo bolo nevelké, preto ked' deti podrástli, museli ísť do služby. Prakticky od malička museli pracovať. - Otec bol na fronte prvej svetovej vojny, z ktorej sa sice vrátil, ale s podlomeným zdravím. Väčšinu práce na gazdovstve robila mama a my sme jej pomáhali, - hovorí Helena. Ked' mala len 12 rokov, musela sa starat' o domácnosť, ked'že mama ochorela a ani chlieb nemal kto upiecť. Vtedy sa v obchode nepredával, ako dnes. - Upiecť chlieb bola tažká úloha, - hovorí Helena, - ale zvládla som ju. Prvý raz sa mi nevydaril, ked'že mi trošku prihorel, ale potom bol zakaždým čoraz chutnejší. Piekla som chlieb až do osemdesiatky, potom som od toho upustila, pretože mi to zdravie nedovoľuje. Podmaňujúca vôňa pečeného chleba sa dodnes každú sobotu širi v dome Kovalčíkovcov.

Ján sa narodil 22. apríla 1914 v slovenskej rodine Rozálie a Jána Kovalčíkovcov. Ked' mal tri mesiace vypukla prvá svetová vojna. Na frontu muselo ísť mnoho krajanov, medzi nimi aj Jánov otec, ktorý, žiaľ, na vojne zahynul, takže Ján bol takmer od narodenia sirotou. Jeho mama sa sice druhýkrát vydala, ale

manžel bol chorlavy a zomrel po siedmich rokoch spoločného života. Mal nevlastnú sestru Ľudmilu, ktorá sa usadila na Kysuciach na Slovensku.

Od najmladších rokov sa musel starat' o mamu a nevelké gazdovstvo. Keď mal čas, chodieval si privyrábat', aby si mohol niečo prikúpiť do gazdovstva. Už ako mládenec si sám pripravil tehu, z ktorej neskôr, keď sa oženil, postavil dom. - Tažko sa nám žilo bez otca, - hovorí Ján, - ale som sa snažil, aby naše hospodárstvo neupadlo. Postupne sa mi podarilo urobiť menšie prestavby hospodárskych budov.

Kedysi sa na dedine žilo sice biedne, ale ako zhodne hovoria obaja manželia, ľudia boli akýsi viac spoločenskí. Dievčatá a chlapci sa po večeroch schádzali v strede obce a spoločne si zaspievali, hrali na húslach alebo harmonike. - Vtedy nebola televízia či rádio a ľudia sa častejšie schádzali a spolu sa rozprávali. Dnes žije každý pre seba a radosť zmizla z ľudských tvári, aj keď sa majú oveľa lepšie, - hovorí Ján.

Ked'že Helena a Ján pochádzajú z tej istej obce, poznali sa od malička a asi zriadením osudu sa sebe navzájom

zapáčili, čo onedlho spečatili manželskou prísahou.

Helena sa pristáhovala k Jánovi a začali spoločnú životnú púť. Manželia sa rozhodli postaviť si dom, ale prišla do toho vojna, takže museli s tým počkať. Našťastie, naše územie sa stalo súčasťou Slovenska, preto viacerí muži nemuseli odchádzať na frontu, len na krátkodobý vojenský výcvik. - Ja som bol len tri týždne na takomto výcviku v Spišskej Novej Vsi, - spomína Ján, - a potom som sa vrátil domov. Dobre, že nás osud ušetril pred vojnou, aj keď za to nám povojnové roky priniesli veľa strachu a násilia.

-Tažké povojskove roky

sa odrazili aj na rodine Kovalčíkovcov. - Často k nám chodili bandy. Vchádzali do domov a brali, čo len chceli. Ked' k nám prišli prvýkrát, bola som doma sama s malou dcérrou. Kričali na nás a chceli, aby som si ľahla na zem, aby mohli do mňa kopat'. Ked' som to neurobila, jeden z banditov ma sotol o stenu. Dcéra začala kričať a plakať a tak išli do maštale a chceli zobrať koňa. My sme však mali kobylu s malým žriebäťom, preto ju nechali, lebo by ich mohla prezraditi'. Napokon zobraли susedovho koňa. Druhýkrát už čakali, keď sme sa vračali z pola, chceli zobrať manžela, ale sa mu nejaký podarilo utieť,



Manželia Helena a Ján Kovalčíkovci

hovorí Helena. Boli to dramatické „návštevy“. Muži sa museli skrývať, lebo by ich odviedli so sebou. Ženy a starci nemohli po kojne spať. Príliš dlhé noci, plné obavy o život svojich blízkych, ktorí sa museli skrývať. Ľudia však boli solidárni a snažili si na vzájom pomáhať. Muži na noc odchádzali z domov. Pripravovali si spoločné úkryty a len vďaka tomu sa podarilo väčšine z nich prežiť. Bol to čas nepísaného násilia, ktorý poznačil mnohé slovenské rodiny na Spiši.

Rodina

Po vojne sa manželia pustili do stavby domu. Mali už pripravenú tehlu, vápno a drevo. S pomocou rodiny sa im to podarilo ukončiť veľmi rýchlo. V zime už bývali v novom dome. - Steny sme pomaľovali len na bielo, - spomína Helena, - urobili sme dlážky, hoci o nábytku spočiatku nebolo reči, ale mali sme dom. Nebolo elektriny, len lampy na naftu. Po vodu sme chodili do studne.

Postupne Ján urobil skoro všetky potrebné veci do domácnosti, napr. nábytok, stoly, lavice. Napokon vykopal pri dome vlastnú studňu, aby nemuseli ďaleko chodiť po vodu. Keď skončili robotu s domom, pustili sa do stavby hospodárskych budov. Postupne sa im narodili tri deti - Anna, Mária a Ján. Kovalčíkovci ich vychovali v slovenskom duchu. Preto nie div, že chodili slovenskej školy. - Deti sa učili veľmi dobre, preto po základnej škole sme poslali Annu do slovenského lýcea v Jablonke.

Mária bola tiež výbornou žiačkou, ale rodičia si nemohli dovoliť poslat' aj ju do lýcea pre nedostatok peňazí. Bol to problém nejednej spisskej rodiny nielen vtedy, ale je aj dnes. V súčasnosti každý z nich má vlastnú rodinu. Ján ostal na gázdvstve, Mária sa vydala v Krempachoch. Anna bývala v Jurgove, kde bola učiteľkou. Nedávno zomrela, čo pre rodičov znamenovalo t'ažký úder. Helena a Ján sa nevedia zmieriť so smrťou dcéry Anny, ale tak je so všetkými rodičmi.

Keď Ján pred rokmi onemocnel, dlhší čas musel chodiť za lekármu. Mal žálidočné problémy, ktoré mu sťažovali život. Aj dnes si musí dávať pozor na jedlo a vôbec na životosprávu. V súvislosti s tým už nikam nechodí a prestal aj pracovať. V práci ho vystriedal syn Ján, ktorý je veľmi obratný.

Všetky búrky a t'ažkosti, ktoré prešli ich domácnosťou nedokázali zničiť ich manželský zväzok. V súčasnosti si žijú pokojne v početnom rodinnom kruhu. Na babičku a dedka nikdy nezabúda jedenásť vnukov a dvanásť pravnukov, ktorí majú snáď najbližšie do starorodičovského náručia. Gazdovanie prenechali mladým - Jánovi a Emílii, ale pokiaľ vládzu, ešte trochu pomôžu v domácnosti. V poslednom období ich súčasťou sú choroby, ale životný elán ich neopustil. Helena rada číta. Časopis Život patrí medzi jej povinné čítanie. - Keď dostanem do ruky Život, - hovorí - nevstanem, kým si ho celý neprečítam. Poskytuje mi informácie o kultúrno-spoločenskom dianí v našich obciach, ale aj rôzne zaujímavosti. Ja rada čítam knihy a rôzne časopisy. Je to môj koniček, zvlášť teraz, keď mám na to viac času. Pravidelne si požičiavam aj knihy z knižnice. Dnes už viac sedíme doma. Kedysi, pokiaľ sme vládali, chodili sme na všetky krajanské podujatia. Dnes nám to už zdravie nedovoľuje, ale máme dobrých nástupcov, ktorí slovenčinu všteplili do srdca už aj tých najmenších členov našej rodiny.

Opýtali sme sa ich, čo je podľa nich dôležité v manželstve, aby bolo trvalé a šťastné. - Nie je na to žiadnený návod, záleží to vždy od obidvoch manželov, čo očakávajú od seba navzájom. Dôležité je porozumenie a vzájomná úcta, no a samozrejme, nesmie k tomu chýbať ani láska, - hovorí Ján s úsmevom.

Prajeme manželom Helene a Jánovi, aby spolu v láske a zdraví prežili ešte ďalšie pekné jubileá.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ



Jubilanti Cecília a Vendelín Kapuščákovci

50 ROKOV V ZHODE A LÁSKE

Každý rok niekoľko krajanských manželských dvojíc oslavuje zlatú svadbu, čiže 50 rokov spoločného manželského života. Pre jubilantov a ich rodiny je to významná životná udalosť, ktorá si určite zaslúži aj našu pozornosť. Patria k nim aj manželia Vendelín a Cecília KAPUŠČÁKOVCI z Harkabuza, ktorých sme nedávno navštívili a požiadali, aby nám porozprávali o svojich životných osudech.

Vendelín Kapuščák sa narodil 14. septembra 1924 v Harkabuze, takže onedlho oslávi 80 narodeniny.

- Mal som jedného brata, - hovorí, - dvojča Ferdinand, ktorý už, žiaľ, nežije. Do poľskej ľudovej školy v rodnej obci som chodil v rokoch 1931 až 1938. Ukončil som však len štyri triedy, keďže do 2., 3., a 4. triedy sa chodilo po dva roky. Dlhší čas sme bývali u rodičov mojej mamy Matúša a Jozefíny Kapuščákovcov, kde som už od malice musel pomáhať na hospodárstve. Napr. už ako 11-ročný som mlátil cepami ovos a jačmeň.

Vendelín si potom zaspomína, ako do školy chodil v krpcoch zo svinskej kože, do ktorých mu dedko vkladal

►►► NAŠI JUBILANTI

slamu, aby mu bolo teplejšie. Za husami a kravami chodil v lete naboso. Doma jedávali prevažne ovsenú kašu, kapustnicu, zemiaky a čierny chlieb z jačmennej múky, ktorý mama piekla na kapustnom liste.

- Ked' o svojom detstve a vtedajšom živote hovorí dnešným mladým ľudom, - spomína, - nechcú ani veriť, že sme tak žili. Musím však povedať, že hoci sa dnes majú lepšie, mnohí si to nevážia.

Ked' vypukla 2. svetová vojna a Orava a Spiš sa vrátili ku Slovensku, Vendelín mal 15 rokov. Jeho babička vtedy už nežila (zomrela v roku 1933) a v roku 1940 zomrel aj jeho dedko, takže situácia sa im zhoršila. Ked' sa v roku 1940 začala stavať cesta z Podvľka do Harkabuze, aby si privyrobil pári korún, zamestnal sa na jej výstavbe. - Dovtedy, - pokračuje, - viedla k nám len úzka, polná cesta, ktorá bola po daždi tak rozbahnená, že sa nedalo po nej prejsť.

Ked' Vendelín dovršil 19 rokov, dostal povolávací rozkaz do vojenského útvaru v Dolnom Kubíne. Strávil tam však naďalej len jeden deň, kedže ho, ako živiteľa rodiny, prepustili domov. Armáda sa o neho potom už nezaujímal, takže mohol naďalej pracovať na gazdovstve. Ked' pred koncom vojny začali po Orave chodiť ozbrojené bandy, na ochranu pred nimi si v mnohých obciach založili občiansku milíciu. - Naša milícia, - spomína Vendelín, - ktorej členom som sa stal aj ja, mala asi 20 členov. Boli v nej o.i. Ondrej Žondlák, František Chovanec, Florián Bielak a ďalší. Stretávali sme sa u Martina Bielaka, kde sme mali svoju základňu. Chránili sme ľudí a ich majetok pred prepadmi, kedže bandy rabovali doslova všetko, kravy, kone, šatstvo, potraviny a pod.

Ked' sa vojna skončila, mnohí milicionári, vtom Vendelín, museli odísť pred prenasledovaním bezpečnostných orgánov. - Ja som bol v rokoch 1946-47 v Čechách, - pokračuje. - Zamestnal som sa na pôle v Zátoni pri Vimperku, ostatní pracovali roztrúsení po celom Slovensku. Mnohí z nich napokon zostali bývať na Slovensku, kde si založili svoje rodiny. Ja som však túžil po návrate domov.

Po návrate Vendelín pracoval na hospodárstve a začal sa zapájať do krajanskej činnosti. Spolu s ďalšími oravskými krajanmi chodieval na schôdze do Jablonky, kde sa o.i. v dome Jána Paniaka stretávali s Jánom Kovalíkom z Hornej Zubrice, Eugenom Kottom, Andrejom Cisárikom, Alojzom Šperlákom a ďalšími. Vtedy sa na Orave a Spiši pripravovali základy pre vznik miestnych skupín nášho Spoľku, zakladaných od roku 1947. Prvým predsedom MS SSP v Harkabuze sa stal Albín Harkabuz.

Vendelinov brat sa potom oženil, takže aj on začal uvažovať o založení vlastnej rodiny. So svojou budúcou manželkou Cecíliou Kierpiecovou sa zoznámil počas páračiek. - Cecília, - spomína, - sa mi zapáčila na prvy pohľad a kedže ani ja som jej nebol ľahostajný, začali sme sa stretnať. Po ročnej známosti sme sa svoj vzťah rozhodli spečať manželským slabom. Sobáš sme mali 22. novembra 1954 v kostole sv. Martina v Podvľku.

Vendelinova manželka Cecília sa narodila 16. novembra 1928 v slovenskej roľníckej rodine Františka a Márie (rod. Makuchovej) Kierpiecovcov. - Som najstaršia z ôsmich súrodencov, - hovorí, - mala som štyri sestry: Emíliu, ktorá, žiaľ, už nežije, Genovévu, Štefániu a Žofiu a troch bratov: Jozefa, Štefana a Jána. V roku 1935, keď som dovŕšila sedem rokov, začala som chodiť do ľudovej školy v Harkabuze, ktorú som ukončila v roku 1943. V škole som sa najskôr učila po poľsky a potom po slovensky. Kedže naši rodičia mali veľké, 26-hektárové hospodárstvo, zostala som až do vydaja pracovať na gázdzovstve. Starala som sa o mladších súrodencov a pomáhala som tiež svojim starým rodičom, Vendelinovi a Jozefíne Kierpiecovcom.

Jej sestra Emília sa neskôr vydala za Františka Jašušáka, s ktorým až do smrti (1999) bývala v Trstenej, Jozef s manželkou Irenou žije v Harkabuze, podobne ako Genovéva (Sončeková), ktorá je už vdovou, Štefan s manželkou Jozefínou a Štefánia (Rapáčová) s manželom Jánom. Ján s manželkou Margitou býva v Oravke, kym Žofia (Sordelová) s manželom Adamom žije v Rocinie pri Andrychove.

Mladomanželia Vendelin a Cecília Kapuščákovci bývali po svadbe jeden rok u Vendelinových rodičov a potom u Cecílinej mamy. Svoj vlastný dom si postavili v roku 1961. Medzitým sa im narodil jediný syn Tadeáš, ktorý sa už osamostatnil, založil si svoju rodinu a zaoberá sa výrobou pamiatok z dreva. So svojou manželkou Máriou a dcérou Monikou býva nedaleko svojich rodičov.

Poznamenajme, že Vendelin si popri hospodárstve pracoval dlhé roky privyrábal ako stavbár. Spolu s Ignácom Rapáčom, jeho synom Františkom, Vendelinom Siarkom z Podsrnia, Jozefom Sončekom a Jozefom Bielakom chodili stavať domy po celej Orave. Okrem toho sa od začiatku angažoval v krajanskem hnutí a niekoľko rokov bol predsedom miestnej skupiny SSP v obci. Viackrát bol delegátom na zjazdoch nášho Spolku a od začiatku je verným čitateľom Života. Nesmieme tiež zabudnúť, že vyše pol storočia je členom ľudovej kapely v Harkabuze, ktorú utvoril František Harkabuz (husle) a jej ďalšími členmi sú Jozef Smiech (husle) a Jozef Oškvarek (druhé husle). On hrá na base.

Na svoj život, hoci bol neraz ľažký, sa manželia Kapuščákovci nesťažujú. Vedľa spolu prežili 50 rokov spoločného života, dobre vychovali syna a teraz sa tešia aj zo svojej pravnučky. Na záver mi povedali: - Za dlhoročné manželské spolužitie a spokojný a šťastný život vďačíme hlavne Pánu Bohu. Medzi nami vždy vládlo vzájomné porozumenie, ktoré sa nemenilo ani v ľažkých momentoch nášho života.

K peknému životnému jubileu želáme manželom Vendelinovi a Cecílii Kapuščákovcom najmä pevné zdravie a mnoho pokojných a šťastných chvíľ.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

 el'mi dôležitá je prízvuková stránka nárečia. Miesto poľského prízvuku na predposlednej slabike, prízvuk je tu na prvej ako v slovenčine. Aj prozodia ľudových piesní je budovaná na tých istých základoch ako slovenská. F. Machay spomína vo svojej knihe *Moja droga do Polski*, že roku 1918 v tridsiatom batalióne poľských strelcov mladí poručíci ho verejne znevážili, aký je on Poliak, ked' nepozná poľský akcent.

Dôležitý je výskum archiválneho materiálu. V listinách, či už sú latinské alebo slovenské, sa vyskytuje veľa topografických i osobných mien, ktoré ukazujú, že osadníci, ktorí pomenovali, hory, rieky a polia, patrili k slovenskej jazykovej skupine.

3-členná „Poľská“ národná rada. Značná časť poľského obyvateľstva na Spiši v r a j očakávala čím skoršie pripojenie k Poľsku. Tento názor zdieľali v r a j niektorí miestni predstaviteľia iných národností, „hlavne Nemci a Maďari“.

Zaujímavé v tejto súvislosti je svedectvo Ferdinanda Machaya, ktorý vo svojej knižke *Moja droga do Polski* (tretie vydanie, Krakov 1992, s. 121) opisuje túto situáciu troška odlišne. Spomína, že v St. Ľubovni vznikla „Spišská“, (nie poľská!) národná rada v polovici novembra ktorá s pomocou Komitétu pre Spiš-Oravu V Nowom Sączi (sic!) s energickým profesorom Kopytkom na čele, v celej Popradskej doline urobili hned' poriadny ruch. SMaďarmi sympatizujúce kolá sa tak prelakli tohto

TERRA SCEPUSIENSIS (2)

POKRAČOVANIE Z Č. 2/2004

Listina z r. 1320, ktorou majster Kokoš daroval svojmu synovi Rykolovi územie okolo Dunajca a Bialky, uvádza názov druhej rieky ako B e l a: *ex utraque parte fluvii Bela* (Fejer CD, 1829, VIII.. 289.) Táto hraničná rieka medzi severným Spišom a vlastným poľským územím, vyviera pod Vysokou vo Vysokých Tatrách a nazýva sa aj teraz v istom úseku v miestnom spišskom nárečí „Bielou vodou“. (Býval som začiatkom dvadsiatych rokov s rodičmi v horárni na „Bielej vodze“ – pozn. M. A.). Asi od Lysej Poľany až po Dunajec ju Poliaci nazývajú Bialkou. Jurgovania ju volajú „Poľskou vodou“.

Tieto topografické názvy – a je ich vo všetkých obciach severného Spiša veľa ešte spred 15. st. – svedčia výrazne o slovenskom autochtonnom obyvateľstve.

Duchovný svet tohto ľudu je späť s celou oblast'ou spišskou a liptovskou, ako aj oravskou, a ľudom pod Tatrami. V časoch feudálneho poddanstva ľud takmer všade reagoval na pomery vytvorením zbojnictva, na čele s nejakou osobnosťou. Na Slovensku ústrednou osobnosťou zbojníkov, hôrnych chlapcov, bol známy Juro Jánošík. A Je skutočne pozoruhodné, ako táto legenda žila rovnako intenzívne medzi goralmi aj na poľskom Podhalí, až to priviedlo poľského spisovateľa Kazimierza Przerwu-Tetmajera k napísaniu Legendy tatier, v ktorej dal hlavnému hrdinovi meno Jánošík. V autorskej poznámke to odôvodňuje takto: - *Tatranská legenda, podobne ako Na skalnom Podhalí, s ktorým tesne súvisí, neopiera sa o ľudovú tradíciu. Historickou postavou je Napieriski, ale spracovanie jeho príbehu je tu celkom voľné. Druhou autentickou postavou je Nędza Litmanowski, ktorý sa vršil na šlachte, ktorá neľudsky trestala sedliakov... Dal som mu Jánošíkovo meno v snahe vytvoriť poľského Jánošíka, lebo skutočný Jánošík bol Slovák. Nędza Litmanowski žil asi pol storočia pred skutočným Jánošíkom.*

Pán Roszkowski uvádza, že od novembra 1918 sa v južnom Poľsku začali spontánne tvoriť rozličného druhu komitety s cieľom dosiahnuť pripojenie „etnických poľských území“ Horného Uhorska a uvádza miesta vzniku týchto komitétov: Nowy Sącz, Nowy Targ, Krościenko, Szczawnica, Zakopane, Krakov, Varšava... Išlo teda výlučne o poľské územie, kde tie-to komitety vznikali a nie o územie slovenské, v danom prípade o Spiš. Ako výnimku uvádza Starú Ľubovňu, kde mala vzniknúť

glasus Poliakov, že zaraz začali organizovať separátnu „Spišskú republiku“. Maďari chodili po dedinách a zbierali podpisy. Ako je známe, bola to akcia spišských Nemcov, ktorí mali hungaristické čítanie a na Spiši tvorili výraznú menšinu. Machay ďalej hovorí, že na Spiši, kde mal jedine dr. Bednarski nejaké kontakty, neboli ľudia, ktorí by sa boli podujali zorganizovať hnutie, ako sa podarilo Machayovi na Orave. Darmo ich vraj Bednarski nahováral, že od nich musí vyjst' iniciatíva, že sami musia prísť a prosiť o vyslanie poľského vojska atď.

F. Machay doslova uvádza: ...*nepoznali sme vtedy Spiš a nemali sme medzi ľuďmi známych. Vystupovali sme jednako aj v ich mene (!), či to v článkoch v novinách, alebo na zhromaždeniach, alebo v delegácii u PKL, u pána Stanisława Grabského, ktorý prišiel začiatkom decembra z Paríža, alebo u Wilsonovho tajomníka pána Greela atď.*

Treba jednoznačne povedať, že poľská akcia na Spiši, ale aj na Orave, sa operala o jednotlivcov a nemala masový ohlas medzi obyvateľstvom. Tak tomu bolo aj v prípade cesty „delegácie“, v ktorej bol Machay, Borový a Halčin do Paríža, kde vystupovali bez poverenia a v mene Spišiakov a Oravcov.

Machay podáva tiež dôležité svedectvo o národnom povedomí slovenských goralov na Spiši a Orave. Doslova hovorí: - *Zaujímavým výsledkom plebiscitnej práce bola skúsenosť, alebo otázka, či o národnosti niekoho rozhoduje jazyk, reč, alebo presvedčenie, hoci mylné. Vyskytovalo sa totiž veľa ľudí medzi našimi goralmi-Poliakmi, ktorí boli presvedčení a považovali sa za Slovákov, hoci hovorili čištúčko po poľsky. Dlhé desiatky rokov klamania nášho ľudu dosiahlo svoje: mnohí Poliaci boli dokonca ochotní pod prísahou vyhlásiť, že sú Slováci. Aj na takých sa operala československá práca, na tomto faloso nom základe opierali Česi svoje nároky na poľské kraje... Máme teda dočinenia so sociologickým zjavom, vysoko zaujímavým a vyzadujúcim si pozornosť. Takže jazyk a presvedčenie má rozhodovať o príslušnosti k niektorému národu? Teória hovorí o jazyku, avšak život – bohužiaľ – tak často o presvedčení! Pre mňa sa táto vec javí byť jasnou a v podobných prípadoch nemajú riešiť spor veľké huby agitátorov, ale názor učených filológov. Mrzelo ma to a hnevalo tým viac, že medzi Slovákmami sa nenašiel ani jeden, ktorý by sa považoval za Poliaka. Aké to škaredé kvety vyrástli na poľskej lúke počas nevole.*

A ešte jedno svedectvo F. Machaya (cit. Dielo, s. 173):

- Usiloval som sa zo všetkých síl presvedčiť všetkých, že nás od Čechov, od ich republiky má odrádzat' predovšetkým jazyk, to znamená naša poľskosť. Vysvetľoval som im, že katolícka viera je všeobecná, pre každý národ, ale Poľsko je pre Poliakov. Zriedkakedy sa im tie moje vysvetlenia páčili, všimol som si dokonca, že sú do istého stupňa rozčarovani. Keď som videl marnosť tohto môjho presvedčania, aby totiž vieri nemiešali do politiky, keď máme taký ideálny nástroj na politický boj, to znamená národnú porobu, prestal som im hľať svoje národné presvedčenie, keďže som jasne videl, že prenasledovanie katolíckej vieri našich ľudí lepšie odháňalo od Čechov ako národnostný útlak. (Treba lepší dôkaz o slovenskom národnom povedomí, ako tu uviedol sám Machay? – pozn M. A.)

CSR aj Poľsko ako nástupnícke štaty opierali svoje nároky jednak o argumenty historické, jednak etnické. Pritom Dohodové veľmoci si vyhradili právo rozhodovať o hraniciach a hľadali pritom aj možnosti vzájomných bilaterálnych dohôd. Tak tomu bolo aj v prípade poľských nárokov na Tešínskom Sliezsku i na slovenskom úseku hraníc na Kysuciach, Orave a Spiši, čím došlo k porušeniu historických hraníc medzi bývalým Uhorskou a Poľskom. Mierová konferencia vychádzala z uznávania týchto hraníc a odporúčala sporiacim sa stranám, aby sa dohodli. Tak došlo k prvým rokovaniam v Krakove v r. 1919. Predtým ešte prikázala poľskej strane stiahnuť svoje vojsko zo slovenských území, čím dala zreteľne najavo, že v danom prípade nehodlá uznáť politiku dokonaných faktov, podopretých vojenskými akciami a vyhlásenými voľbami do poľského zákonodarného sejmu, do ktorých bolo zahrnuté aj Tešínske Sliezsko, Kysuce, Orava a Spiš. Keďže priame rokovania nepriniesli kladné výsledky, Najvyššia rada rozhodla 27.9.1919 na základe poľského návrhu usporiadať na sporných územiach plebiscit. Prečo napokon nedošlo k plebiscitu, hoci prebiehali potrebné prípravy na jeho uskutočnenie? Zjednodušene sa to zvykne vysvetľovať Benešovou diplomatickou šikovnosťou. Pán Roszkowski to vysvetľuje nasledovne:

ODVOLANIE PLEBISCITU. Nálady panujúce vtedy na plebiscitných územiach naznačovali, že referendum sa môže skončiť úspechom Poľska... Neušlo to pozornosti čs. orgánov, preto sa rozhodli nepripraviť jeho konanie a uskutočniť účinnú diplomatickú akciu, v dôsledku ktorej veľmoci súhlasili s prinútením Poľska rezignovať z plebiscitu

Na vhodnú príležitosť nebolo treba dlho čakať. Poľsko sa čoskoro ocitlo zoči-voči ofenzíve Červenej armády, nesúcej „plameň proletárskej revolúcie“ do západnej Európy. V tej, pre Poľsko kriticej chvíli, keď sa rozhodovalo o osude jeho čerstvo nadobudnejtej slobody, Československo a Nemecko odmietli prepustiť streličovo a vojenský materiál pre poľskú armádu, čím ešte zhoršovali vojenskú situáciu poľského štátu. Keď Varšava bola už bezprostredne ohrozená bolševickým obsadením, poľská vláda sa obrátila na veľmoci o pomoc pri uzavretí prímeria so Sovietskym Ruskom.

Pod tlakom situácie, za slub podpory Poľska, predsedu poľskej vlády Władysław Grabski súhlasil počas konferencie v Spaa (10. júna 1920) s ďaleko idúcimi ústupkami, okrem iného s rezignáciou na plebiscit na Spiši, Orave a Tešínskom Sliezsku, ako aj s prenemchaním rozhodnutia sporu Entente.

Tento text nútí povedať niekoľko poznámok:

1/ Tvrđit', ako by dopadol uskutočnený plebiscit, je značne odvážne. A či by bol dopadol rovnako na Tešínsku ako na Spiši a Orave, je taktiež otázne. Na Slovensku sme boli presvedčení, že slovenskí goralí by hlasovali za Slovensko.

2/ Politické a ekonomicke pražské kruhy mali eminentný záujem na udržaní Českého Tešínska, o tom niet sporu. Ich

možnosti však boli limitované a nebyť poľskej politiky a iniciatívy, vedúcej ku krokom, ktoré skončili zrušením plebiscitu, nič nemohlo zabrániť uskutočneniu plebiscitu.

3/ Tvrđit', že len Československo a Nemecko odmietli prepustiť zásilky vojnového materiálu... a preto nasledovalo, čo nasledovalo, prinajmenšom nevystihuje celkový obraz dejov. Nielen ľavica v ČSR a Nemecku bola proti poľským vojenským akciám na východe, ale aj vo víťazných západoeurópskych štátach, a rozhodujúce slovo predsa nemalo Československo alebo porazené Nemecko, ale víťazné mocnosti, ktoré rozhodovali, predovšetkým Francúzsko a Veľká Británia.

Aká teda bola situácia? Utváranie východných hraníc Poľska by zabralo veľa miesta, preto odcitujem len niektoré myšlienky náčelníka poľského štátu Piłsudského k tejto problematike: - Poľsko je vlastne bez hraníc a všetko, čo môže získať na západe, bude darom koalície, lebo tam vlastným silám za nič nevŕaťame. Naproti tomu za zisky na východe budeme vŕaťať výlučne sebe, našim vlastným silám.

Poľsko rýchlo budovalo svoju armádu a 1. apríla 1920 malo v zbrani už 200 tisíc vojakov. V apríli 1920 zaútočilo na východ a 7. mája poľské oddiely vkročili do Kyjeva. No v polovičke mája prešla Červená armáda do protiofenzívy a postupovala na Ľvov a Varšavu. Za tejto situácie 24. júna 1920 vznikla vo Varšave mimoparlamentárna vláda na čele s Władysławom Grabským, ktorý sa obrátil so žiadostou o pomoc na západné mocnosti, ktoré v tých dňoch na konferencii v Spaa (5.-10. júla) rokovali o reparáciách Nemecka. Konferencia prerokovala žiadost poľskej vlády a rozhodla, že západné mocnosti – Francúzsko a Veľká Británia – poskytnú Poľsku diplomatickú a vojenskú pomoc, ak Poľsko bude súhlasit:

1. S podpísaním zmluvy o prímerí na základe hraničnej čiary, navrhovanej Najvyššou radou dňa 8. 12. 1919 (tzv. Curzonova línia), ponechávajúc Vilno v hraniciach Litvy a prijímajúc rozharičujúcu líniu vo Východnej Haliči podľa súčasnej frontovej línie.

2. Zúčastniť sa po podpísaní zmluvy o prímerí na konferencii zvolanej do Londýna s účasťou Poľska, Ruskej federácie, Fínska, Litvy, Lotyšska a zástupcov Východnej Haliče s cieľom nastoliť trvalý mier.

3. Prijat' rozhodnutie Najvyššej rady vo veci hraníc Litvy, budúcnosti Východnej Haliče, rozdelenia Tešínskeho Sliezska a budúcej konvencie poľsko-gdanskej.

Na základe súhlasu predsedu poľskej vlády W. Grabského a ministra zahraničných vecí ČSR E. Beneša Najvyššia rada prijala rezolúciu vo veci zásad ustálenia poľsko-československej hranice a 28. júla 1920 Rada veľvyslancov prijala rozhodnutie o zrušení plebiscitu na Tešínskom Sliezsku, Orave a Spiši a o rozdelení týchto regiónov. V spomínanom súhlase Grabského a Beneša bol obsiahnutý aj záväzok definitívne prijať úpravu územného sporu v zmysle rozhodnutia veľmocí. Súhlasili s odvolaním, čiže zrušením plebiscitu a zároveň sa zaviazali rešpektovať všetky opatrenia, ktoré si vyžiada riešenie sporu.

Najvyššia rada, zložená zo zástupcov Veľkej Británie, Francúzska, Talianska a Japonska, poverila Konferenciu veľvyslancov vyniesť rozhodnutie o spornom území, pričom veľmoci inštrúovali svojich delegátov ešte pred vynesením rozhodnutia ja-snou direktívou, aby Poľsko dostalo z územia Spiša severozápadnú a z územia Oravy severovýchodnú časť.

Tento spôsob vyriešenia hraničného sporu na Spiši a Orave vyvolal na Slovensku veľké sklamanie a rozhorčenie.

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Až sa nechce veriť, že dnes, na prahu 21. storočia, sme – po rokoch istej stabilizácie – cúvli ďaleko do minulosti, povedzme do medzivojnového obdobia 20. st., a to aspoň z niekoľkých hľadísk. Tak ako voľakedy, ľudom sa dnes žije opäť veľmi ťažko. Mnohí nemajú prácu a ani ju doma nemôžu nájsť, preto sú nútene hľadať si zamestnanie v cudzine, medziiným v Rakúsku, Taliansku,

V tom čase takmer každý roľník pestoval ľan, z ktorého sa využívali semená (na olej) a vlákna. Z vlákna sa po upradení tkalo na domácich krosnách hrubšie a tenšie plátno, využívané napr. na košeľu, spodničky a ostatné bielizeň, na prípravu vriec a pod. Cez zimu ženy tkali aj súkno z ovčej vlny, ktoré slúžilo na prípravu mužských odevov – súkenných nohavíc a halien (sukmana), ale aj kapcov a papučí, ktoré muži i ženy nosili cez zimu. Pred-

níkom, ktorým sa tiež nevodilo bohvie-ako lepšie. Keď som trochu podrástla, moja staršia sestra mi našla prácu a vlastne službu v židovskej advokátskej rodine Kchonovcov v Novom Targu. K mojim povinnostiam patrilo upratovanie, pranie, umývanie riadu a iné práce, ktoré mi prikázala domáca pani. Pri umývaní riadu som musela dávať pozor, aby som nepomiešala nádoby na mlieko s nádobami na mäso. Bolo ich treba umývať zvlášť, aby

AKO SA KEDYSI ŽILO

Nemecku, Švédsku, Anglicku, Írsku a najmä v Spojených štátach a Kanade...

Priamym svedkom života v minulosti a dnes je deväťdesiatročná Mária BLACHUTOVÁ z Fridmana, ktorá práve na základe vlastných skúseností si mohla dovoliť uvedené prievronanie dneška k nedzivojnovejmu obdobiu, rokom veľkej svetovej krízy, kedy taktiež mnoho Spišiakov odchádzalo za chlebom do zámoria a inde. Dnes často rozpráva o ťažkých rokoch svojej mladosti svojim vnučkám, ktoré si po skončení školy museli taktiež hľadať prácu v cudzine a našli ju v Rakúsku, kde pracujú podnes, hoci sa už povydávali.

Mária Blachutová, rodená Lukášová, sa narodila v roku 1914 v chudobnej roľníckej rodine v Novej Belej, kde vychodila ľudovú školu a strávila dievčenské roky. V r. 1938 sa vydala za Františka Blachuta z Fridmana a odvtedy žije v tejto obci. O rokoch svojej mladosti a životných podmienkach v tomto období povídala aj mne:

- Boli sme piati súrodenci, – hovorí, – dvaja bratia a tri sestry. Keďže rodičia neboli majetní, zažili sme veľa biedy, ktorá vtedy vládla na vidieku. Živili sme sa poduktami, ktoré sme si dospelovali na tých neveľkých roličkách, aké sme mali. Základnými potravinami boli najmä zeminy, kapusta, ako aj čierny jačmenný chlieb, ktorého však nebolo nikdy nadostač. No a ešte mlieko, veď každý choval aspoň jednu kravičku. Z tukov sa cez leto a jesień používalo maslo, v zime husací tuk a na predjarí, najmä v období veľkého pôstu, olej z lánového semena. Ostatne práve vo Fridmane bola výrobňa tohto oleja.

tým však bolo treba súkno valchovať. Na Spiši boli známe najmä dve valchy – v Jurgove a Čiernej Hore od Jurgova, kam chodili ľudia zo širokého okolia.

Viacerí roľníci chovali aj ošípané, ale ťažko ich bolo predat', keďže ľudia nemali peniaze, takže nezriedka museli ich vozíť na jarmok v Novom Targu aj niekoľkokrát. Jediné, čo sa dalo ľahko predat', boli teľatá a hydina, ktoré kupovali na konzum najmä Židia, tvoriaci v tom čase asi tretinu obyvateľstva v tomto meste. Musím poznámenať, že v tomto období takmer celý obchod, v tom aj veľkosklady, boli v židovských rukách. Ak sa dobre pamätám, jediný väčší obchod v Novom Targu, ktorého majiteľom bol katolík, patril istému Zapiórkovskému. Samozrejme nielen v obchodovaní dominovali Židia. Prevládali aj v iných profesiách – boli advokáti, sudcami, lekármi, inžiniermi a pod. Musím priznať, že Židia boli veľmi solidárni a navzájom si veľmi pomáhali, ako napr. v rokoch veľkej svetovej krízy, kedy stroskotalo mnoho iných podnikateľov a stúpla nezamestnanosť. Vtedy sa aj roľníkom žilo ťažko. Boli zaťažení príliš vysokými daňami, ktoré mnohí nedokázali platiť, keďže na druhej strane odbyt na polnohospodárske produkty bol skutočne mizivý, takže dochádzalo k mohým tragédiám, strate pôdy a pod.

Ešte som neskončila ani ľudovú školu a už som musela pomáhať rodičom na gázdovstve. Pásala som husi, potom kravy a neskôr som pomáhala aj v polných prácach. Musela som to robiť, keďže starší súrodenci – aby pomohli rodine – odišli do služby k zámožnejším roľ-

sa „nenakazili“ (neboli trefne). Keď k tomu došlo, Židia takýto „trefny“ riad vyhadzovali a musela zaň zaplatiť služka.

Môj mesačný zárobok nepresahoval 10 vtedajších zlotted. Bola to hodnota asiel 10 kg cukru alebo jedného páru kožených topánok. Obuv bola veľmi drahá a robili ju obuvníci (štustri), keďže vtedy ešte neboli také obuvnícke závody ako dnes. Preto muži chodili v krpcoch, lebo si nemohli dovoliť kupovať topánky. Na Spiši bolo niekoľko vynikajúcich obuvníkov, ako napr. Augustín Bryja z Výsnych Láp alebo Andrej Šíškovič z Kacvína. Zasa vo Fridmane bol obuvník Jozef Brinčka, ktorý šil čižmy so sárami. Tak teda moje mladé roky uplynuli v chudobe. Musela som si veľa vecí odrieť, aby som nejak prezila, a už o tom, že si nejaký groš odložím, nebolo ani reči. V takýchto podmienkach však žili aj iné dievčatá na Spiši, ba aj na Podhalí a neostávalo im inči iné, len čakat' na lepšie časy.

Mária Blachutová bola však vždy optimistka. Spolu s manželom, ktorý, žiaľ, zomrel pred vyše desiatimi rokmi, vychovali štyri dcéry, ktoré sa už povydávali. Dočkala sa viacerých vnukov a pravnukov, ktorí jej osladzujú život. Aj keď sa dožila deväťdesiatky, naďalej číta nás časopis Život, ktorý si predpláca od prvého čísla. Do ďalších rokov jej spolu s Miestnou skupinou Spolku Slovákov vo Fridmane želáme veľa zdravia, pohody a milých, slnečných chvíľ v kruhu rodiny.

JÁN BRINČKA



Pohľad na Veľkú Lipnicu - Murovanicu



Richtár v Murovanici F. Pindziak

NA NÁVŠTEVE VO VELKEJ LIPNICI

Obec, do ktorej sme tentoraz zavítali, sa skladá zo štyroch integrálnych časťí - Murovanica, Centrum, Skočky a Pravornovka. Spolu s osadou Kyčory, ktorá sa však pred pár rokmi osamostatnila, žije tu v 1171 domoch 5607 obyvateľov. Ide samozrejme o Veľkú Lipnicu, ktorá je sídlom rovnomennej, dynamicky sa rozvíjajúcej gminy a patrí k najdlhším obciam v Poľsku. Dnes si viacaj povieme najmä o Murovanici a Centre. Vojtom veľkolipeckej gminy je Mariusz Murzyniak. Richtárom v Murovanici je Franciszek Pindziak (od novembra 2003) a v Centre Franciszek Janowiak. Predsedom miestnej skupiny SSP je krajan Jozef Karnafel (od roku 1965).

V Murovanici

Viedie sem pomerne kvalitná asfaltová cesta, okolo ktorej stojí vyše 330, zväčša murovaných poschodových domov. Býva

Predsedca MS SSP J. Karnafel



v nich 1 357 obyvateľov, z ktorých väčšina sa zaobrába poľnohospodárstvom. Ľudia pracujú na malých, asi 5-8 hektárových gazdovstvách a ich problémom je okrem nízkej kvality pôdy dodnes neukončená komasácia. Nejeden rolník má svoje gazdovstvo roztrúsené aj na vyše 100 miestach. Na začiatku obce stojí výletný dom Orava, naproti je firma DA-MA (video a foto služby), autoservis Jana Kwaka, niekoľko obchodov so zmiešaným tovarom, požiarna zbrojnica, drevená zvonica, ZŠ č. 1 a nový kostolík sv. Hedvigy. Počas mojej návštevy montéri z Telekomunikácie v Novom Targu práve na jednej z ulíc vymieňali na stĺpoch telefónne káble.

Chata Orava

bola prvým miestom, kde som sa počas návštevy obce zastavil. Ako mi povedal Jan Pindziak, ktorý je spolu s manželkou Lidiou prevádzkárom chaty, chata bola vybudovaná v roku 1982. - Máme, - hovorí, - 55 ubytovacích miest v 2- až 4-posteľových pekne zariadených izbách. Na 1. poschodi sa nachádza klubovňa s biliardovým stolom a tančená sála a na prízemí je kuchyňa, jedáleň a štýlovo zariadená kaviareň. Pri chate je parkovisko, volejbalové a badmintonové ihrisko a miesto na gril a vatru. Pre našich návštevníkov chceme v lete tohto roku vystavať aj bazén.

Väčšinu návštevníkov tvoria turisti zo Sliezska a iných veľkých miest. Nemálo je tiež Slovákov, ktorí sem prichádzajú nielen z blízkeho okolia, ale dokonca aj z Bratislav. Mnohých hostí sem pritahuje nielen malebná príroda, ale aj prístupné ceny (1 nocľah stojí 25 - 35 zlótych). - Pre zorganizované skupiny turistov, - po-

kračuje J. Pindziak, - ponúkame výhodné zľavy. Pobyt našich hostí chceme onedlho spríjemniť vystúpeniami ľudovej kapely. Dokonca sme sa už dohodli s Jakubom Gogolákom z Námestova, ktorý sem prichádza nacičovať hudobníkov, že hudobné nástroje kúpime pravdepodobne z Domu kultúry v Čadci. Kedže už oddávna spolupracujeme s vedením Okresného úradu v Námestove, plánujeme s nimi a vedením našej gminy vybudovať na Oravskom jazere prístavisko, ktoré by umožnilo výletníkom plavbu po jazere aj z našej strany.

U richtára

Moje ďalšie kroky viedli za richtárom Murovanice Franciszkom Pindziakom, ktorý je súčasne gminným veliteľom požiarnej zborov vo Veľkej Lipnici. Zastihol som ho v Ľudovom dome, kde sa chystal na zasadanie melioračného výboru. O plánoch v Murovanici mi o.i. povedal: - V roku 2003 sme na ZŠ č. 1 vymenili všetky okná a v tomto roku plánujeme o.i. asfaltovať okolo 1400 metrov cest v Miziatach a Osiskách, na čo sme z gminného rozpočtu dostali 10 tisíc zlôtých. Ďalších 10 tisíc zlôtých chceme získať z nadácie Európskej únie pre rozvoj obcí a poľnohospodárstva.

Dalej som sa dozvedel, že v obci je uložené kanalizačné potrubie, že už oddávna nie je problém s pitnou vodou ani s telefónmi, ktoré sú prakticky v každom dome. Najväčším problémom, ktorý trápi tunajších rolníkov, je už vyše 20 rokov sa tiahnúca komasácia. - V súčasnosti, - po-kračuje F. Pindziak, - ked sa milovými krokmi blíži dátum vstupu Poľska do Európskej únie, prebieha školenie rolníkov, ktoré

v našej obci organizuje Agentúra modernizácie roľníctva v Czarnom Dunajci. Každé dva týždne k nám prichádzajú odborní inštruktori, ktorí vysvetlujú ako majú vyplňovať tlačivá, potrebné na pri-znanie doplatkov z EÚ.

Školenie, ktoré sa začalo už v roku 2003, sa teší pomerne veľkému záujmu občanov. Na každé stretnutie prichádzajú okolo 50 ľudí, ktorí sa chcú dozvedieť, ako správne vyplniť komplikované tlačivá a hlavne spočítať svoj pôdny areál, ktorý majú predsa nadrobno rozkúskovaný. Je to dôležité najmä preto, že doplaty budú roľníkom prideľované za každý hektár pôdy. Potrebné tlačivá dodáva roľníkom gmina.

Požiarnici

Kedže F. Pindziak je aj veliteľom požiarnej jednotky v Murovanici, porozprávali sme sa aj o tunajších požiarnikoch. Dozvedel som sa, že v zboru majú 23 členov a dve mládežnické skupiny - dievčat a chlapcov. Predsedom zboru je Jan Machaj. - Vo vybavení požiarneho zboru, - pokračuje F. Pindziak, - máme 1000 metrov hadíc, moderný cisternový požiarnický automobil zn. Liaz-Karosa (2500 l vody), ktorý sme kúpili v roku 1997 na Slovensku, dve motorové strieakačky M-800 a ďalšie náradie, ktoré je uskladnené v požiarnej zbrojnici. Potrebovali by sme ešte o.i. odev pre našich mládežníkov.

Kedže tunajší zbor už roky úspešne spolupracuje s požiarnikmi z Bobrova, Štefanova a Námestova, nie div, že sa často stretávajú (raz na Slovensku, raz vo Veľkej Lipnici), kde si o.i. preverujú svoje schopnosti. Posledné takéto športovo-požiarické preteky o Putovný pohár vojta Veľkej Lipnice sa konali v Murovanici v lete 2003. - Na posledných pretekoch, - pokračuje F. Pindziak, - sa zúčastnilo vyše 300 divákov, ktorí videli víťazstvo požiarников zo Štefanova. Naši skončili na druhom mieste, tretí bol Bobrov a štvrté Námestovo. Po súťaži bolo samozrejme krát-

ke posedenie, pohostenie a priateľská beseda s našimi priateľmi.

Hraničný priechod

Winiarczykówka-Bobrov, ktorý je od 1. decembra 2002 medzinárodným priečodom s celodenou prevádzkou, bol postavený zo štátneho rozpočtu PR za účasti veľkolipnickej gminy, ktorá o.i.

poskytla na tento cieľ pozemok. Priečod spĺňa všetky medzinárodné požiadavky, je vybavený zvláštnymi pásmi pre osobné a nákladné automobily, má špeciálne podjazdy pre invalidné vozíky, zvláštny pás pre peších a pod. Colné a pasové oddelenie, kde pracuje okolo 20 osôb, je vybavené najmodernejším zariadením. Najväčší ruch je najmä v stredy, štvrtky a soboty, kedy tadeto prechádzajú okolo 2000 osôb a asi 350 osobných automobilov. Vďaka priečodu získavajú Slováci prichádzajúci na trhy v Jablonke a Novom Targu až 20 km.

V Centre

býva 1664 ľudí v 360 domoch. Práve tu sa nachádza o.i. sídlo gminného úradu, knižnica, kultúrne i zdravotné stredisko a nedávno dokončená budova požiarnej zbrojnice, v ktorej sa našlo miesto aj na niektoré obchody a služby. Je tu takmer všetko, dokonca aj donedávna na vidieku nestretávaný kadernícky salón „Kaja“ K. Pakosovej, nehovoriac o rozličných menších a väčších obchodoch. Oproti zbrojnici stojí vynovená budova Ľudového domu, kde sa pravidelne konajú obecné schôdze a rôzne kultúrno-spoločenské podujatia. Za ňou je nová ZŠ č. 2, gymnázium, technické a všeobecne vzdelenacie

lyceum a moderná športová hala, miesto športového diaenia v celej obci. Vyššie kostola sv. Lukáša sa nachádza o.i. veľké obchodné stredisko, pošta, stánok PNS, stanovisko taxíkov, reštaurácia, lekáreň, projekčná kancelária, krajčírstvo atď., atď.

V kaderníckom salóne „Kaja“



Gminný úrad vo Veľkej Lipnici

Veľká Lipnica-Centrum má svoju samostatnú požiarickú jednotku, ktorá sa prednedávnom dočkala dokončenia výstavby veľkej poschodovej zbrojnice. Na prízemí sú o.i. dve garáže, kde stoja dva požiarické automobily zn. Žuk a Star 25 a vedľa je miestnosť, v ktorej majú uložené okolo 500 metrov hadíc, dve motorové strieakačky M-800, odevy a iné požiarické náradie. Predsedom zboru, ktorý má 15 členov a 1 skupinu mladých hasičov, je Józef Janiczak. Veliteľom zboru je Jan Owsiaik.

Krajanská činnosť

V závere svoje návštavy vo Veľkej Lipnici som sa zastavil u predsedu tunajšej MS SSP, ktorým je už skoro 40 rokov krajjan Jozef Karnafel.

- Krajanská činnosť, - hovorí, - v poslednom čase veľmi ochabla. Klesá nám aj počet záujemcov o písané slovenské slovo, čiže o Život. Kedže krajanská klubovňa, ktorá sa nachádza v mojom dome je skromne vybavená, nemám sem čím pritiahať naše deti a mládež. Mrzí ma, že sa v našej obci sa už nevyučuje slovenský jazyk. Je tiež škoda, že vo výbere MS Spolku nemáme mladých ľudí, ktorí by mohli rozhýbať krajanský život.

Hodno pripomenúť, že v minulosti patrila miestna skupina vo Veľkej Lipnici k najaktívnejším na Orave. Mala dobre pracujúcu klubovňu a v obci bolo okolo 200 predplatiteľov Života. Do zaktívnenia tunajších krajanov by sa mali nutne zapojiť všetci členovia výboru MS, ktorým však musí pomôcť aj vedenie nášho Spolku. Bola by predsa škoda, keby sa z veľkej oravskej obce vytratila ľubozvúčná slovenčina a zanikli slovenské zvyky a tradície.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK



**dňoch 7.-8. februára sa v
Krempachoch konal X. ročník
Fašiangov-ostatkov '2004 -
podujatia, ktoré má už trvalé
miesto v kalendári krajanských
kultúrnych akcií organizovaných
Spolkom Slovákov v Poľsku.**

Záujem o toto folklórne podujatie bol aj v tomto roku veľmi veľký o čom svedčí veľký počet účastníkov, ale aj preplnená sála divákov. Medzi nimi boli viacerí čestní hostia, o. i. generálka konzulka SR v Krakove Jana Burianová, riaditeľka SI vo Varšave Helena Jacošová s manželom, zástupca veľvyslancov SR vo Varšave Branislav Prilepka s manželkou, splnomocnenec malopoľského vojvodu pre národnostné menšiny Edward Słupik, zástupca riaditeľa Podtatranského osvetového strediska v Poprade Ladislav Havlík, prednosta mesta Svit Ján Hutník, náčelník mestskej polície zo Svitu Jozef Dluhý, vojt gminy Nižné Lapše Antoni Kapołka, predsedka SSP Jozef Čongva, podpredseda SSP a šéfredaktor Života Ján Šternog, podpredsedovia SSP Dominik Surma a František Harkabuz, generálny tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris, čestný predseda Spolku Ján Molitoris, predsedovia OV SSP na Spiši a Orave František Mlynarčík a Genovéva Prilinská, čestný predseda OV SSP na Spiši František Kurnát, riaditeľka ZŠ v Krempachoch Lidia Kamonová, miestny farár Jacek Wieczorek, kapláni Jan Wróbel a Jozef Bednarčík, riaditeľka Kultúrneho domu v Krempachoch



G. Kožana z M. Lipnice



J. Petrášek z Krempáčov

► FAŠIANGY -



Gen. Konzulka SR J. Burianová s D. Surmom
a Ľ. Molitorisom



I. Dluhá a D. Petrášek



D. Karkoška z V. Lipnice

Mária Krištofeková, poslanec gminnej rady v Novom Targu Ján Tomašovič, richtár Krempách Jan Kalata s manželkou a ďalší.

Večer sólistov a koledníkov

V sobotajší večer sa na javisku krempašského kultúrneho domu striedali rozprávači, speváci, inštrumentalisti a koledníci. Každé vystúpenie bolo svojráznou interpretáciou spišského a oravského folklóru.

Cesta na fašiangy bola veru dlhá, ako spieval Krištof Lopata z Nedece, ktorý vrazil obišiel štyri chotáre, kým sa dostal do Krempách. Asi nelutoval, lebo ešte nikde nevidel také dievčatá, ako tam. Presvedčili ho o tom aj sestry Kurnátové z Novej Belej, keď zaspievali Z Východnej dievčatá... a Mám srdiečko..., že tamojšie dievčatá sú naozaj čistotné a krásne.

Veľa veselosti v Krempachoch vyvolali príbehy súťažiacich rozprávačiek. Napr. parádnica Oleška v podaní Kataríny Vontoríkovej z Malej Lipnice bola veľmi prieberčívá a preberala medzi mládencami ako medzi hruškami, ale manžela nájsť nemohla. Keď si napokon vybrala chudobného Janka, nechcel sa s ňou oženiť, až kým mu svokrovci neslúbili polovi-



Porota (zľava): Ľ. Brzyzeková, M. Bryja a V. Lukáš

OSTATKI '2004



Hrá rodinná kapela Harkabuzovcov z Harkabuza



Sála plná divákov. Spredú čestní hostia

cu majetku. V manželstve to býva všelikako, – tvrdila Mária Majerčáková z Novej Belej. Ked sa istej manželke zunovalo riad umývať, manžel musel vymýšľať rôzne fígle, aby ju k tomu donútil. Na klebety si potria mnohí - ľahko vidia cudzie chby, kým svoje si nevšimnú, o čom nás presvedčila Dominika Wněková z Krempáčov v Spovedi klebetnice. Vtipný bol aj príbeh o istom „Amerikánovi“, ktorý sa vrátil na Spiš a zdalo sa mu, že tých párr cudzích slov mení jeho postavenie v obci. Z rozprávania Lucie Lukášovej z Krempáčov však vysvitlo, že bol na omyle.

Velký obvod divákov vzbudili majstrovské vystúpenia hudobníkov, najmä huslistov a harmonikárov. Najlepšie z nich si počína Mirko Kvasnovský z Nedece, ktorý prichádza na fašiangy stále s niečím novým.

Sobotňajší večer zavŕšilo vystúpenie vynikajúceho súboru Jánošík zo Svitu pod vedením Slavomíra Bednarčíka. Predstavil sa rezkými tancami a pôsobivými spevmi zo svojho regiónu. Mohli sme tiež obdivovať hru na fujare, typickom slovenskom ľudovom nástroji. Vystúpenie sa veľmi páčilo, čo potvrdil búrlivý potlesk z hľadiska. S Jánošíkom sme sa ešte nerozlučili, keďže v nedele prišiel zatancovať ešte raz.

V nedelu

sa na krempašskom javisku prezentovali folklórne súbory. Ako prvý sa predstavil domáci Zelený javor pod vedením Márie Wněkové. Uviedol scénku s madarskými kupcami - poprepletanú výborným spevom a tancami – ktorí predávali krem-

paškým dievkam rôzne čačky. Úplne odlišný bol súbor Rombaň z Chyžného pod vedením Grzegorza Sternala, ktorý predviedol oravské tance a spevy. Nasledovala Veselica Žofie Bogačíkovej z Nedece so zaujímavou oslavou menín Valentína, čiže s veselou besedou kmotrovcov, známych a susedov, no a - ako sa na poriadnu oslavu patrí - so spevom a tancami. Súbor Krempašanka nás presvedčil, že žena v domácnosti je neoceniteľná a ukázal, ako kedysi bývalo na spišských priadkach. Spevom, tancom a humorom si doslova podmanili divákov. Na fašiangoch nesmú chýbať zásnuby, ktoré predviedol súbor Spiš z Novej Belej. Jozef Majerčák sa tu ukázal nielen ako znamenitý vedúci, ale aj ako šikovný starejší, ktorý vie zjednať ženichovi dobre situovanú nevestu. Kto by potreboval radu, môže sa za ním vybrať. Nesklamali ani malolipnicko-podvlnčianske Kumorátky Kristíny Gribáčovej, ktoré pekne zatancovali a zaspievali na oravskú nôtu. Týmto súborom však rastie aj poriadna konkurencia, ako napr. Malí Belňania, ktorí predviedli detské hry a zábavy na pasienku. Detský súbor Čardáše z Čiernej Hory pod vedením Maříana Kiklu uviedol zaujímavý program V záhrade, v ktorom bolo plno veselosti detských šibalstiev. Zaujímavé štedroverčné zvyky predviedli nedeckí žiaci, ktorí sa výborne vcítili do svojich úloh. Je to určite aj zásluhou ich vedúcej Haliny Milaniakovej. Neodlúčiteľnou súčasťou každého súboru je ľudová kapela. Nechýbala ani v Krempachoch - pekné slovenské a spišské melódie zahrála najmä kapela Tomáša Vojtasa z Jurgova a Lukášovci z Krempáčov, zasa na oravskú nôtu zahrála skupina Harkabuzovcov z Harkabuza a súrodenci Gribáčovci z Podvlnky.

Pokračovanie na str. 24 ↗

FOTOREPORTÁŽ Z FAŠIANGOV NA 3. STR. OBÁLKY



Malí Belňania predvádzajú detské hry na pasienku



Sestry Kurnátové z Novej Belej preberajú odmenu

ĽUDO ZELIENKA

ČO STE SI UVARILI...

Každý človek má svoje záľuby. Jeden včelári, druhý chodí na ryby, tretí vo voľnej chvíli vyzrezáva fujarky alebo pŕšťalky. Iný by si dal za pol'ovačku oko vyklat.

Aj môj starý otec bol náruživým poľovníkom. A to nie hocakým, ale „raubšicom“. Po dutých stromoch mali poskrývané lepšie kvery ako vojenský erár. Potom nečudo, že v našej rodine bolo diviny, či už od srsti alebo od pŕeraťa.

Starý otec vedeli v lese o každom brlohu, o každom hniezde. Vedeli aj to, kedy a kde vychádzajú srnce do ďateliny, kedy tiahnu šnepy alebo tokajú hlucháne. Mali radi horu a hora ich. Rozumeli si. Na vlastné oči som sa presvedčil, ako písaním privábili srnca až na dohodenie kameňom, alebo húkaním na trúbeľu z brezovej kôry pobalamutili jeleňa pri ručaní.

No nikdy by neboli zastrelili zviera v zakázanom čase, ako to robievali raubšici-pečienkári. Naopak! Sami aj zo dva razy postrelili soľou surovca, čo bez lútosti odkváril srnu s mladými.

To vedeli o nich horári i žandári, ba aj poľovníci z mesta. Preto sa neraz pred naším lazom zastavila poľovnícka brička a kociš zháňal starého otca, že ho pán urodzený prosia, či by nešiel s nimi na pol'ovačku. Nešlo ani tak o starého otca - pevnú ruku a istú mušku, ako skôr o to, aby ukázali pánom miesta, kde zver naisto vychodila.

Ale roky idú a sú neľútostné. Po šestdesiatke už sily a hybkosti nedodajú. Aj starý otec už v sedemdesiatke začali vystávať zo slávnych poľovačiek. Neradi chodievali aj preto, že chvastáv páni kovia, keď si v chate uhli, nielen zo seba, ale aj z dedinského človeka si furmy strúhali. Všakovak ho na posmech obrácali.

V ostatných rokoch najväčším posmeškárom bol okresný zverolekár. Vysočí, skôr nafúkaný než tučný chlap; vyzeral akoby mal stále zachladenú vodnatelu. Nebolo poľovačky alebo postriežky, aby si z niekoho neurobil pajáca. No ak jemu niekto na oplátku podobne

zaminištroval, to t'ažko znášal. Vybuchoval a všetkým pokazil náladu. S každým zachádzal ako so svojím sluhom, a toho mal za menej ako psa.

Raz v zime, keď išla do hôr skupina poľovníkov, znova uprosili aj nášho starého otca, aby sa uníváli s nimi.

Keď páni kázali zastat', že si v treskúcom mraze zadrobčia, lebo ich v kapcoch oziabalo, zverolekár sa - mne nič-tebe nič - pritrel k starému otcovovi:

- Bican báči, priniesol som vám v papieriku klobásu z divočiny. Zajedzte si a užite v zdraví. Je už trochu vysušená, ale! - a významne zažmurkal.

- Ďakujem, pán doktor.

- Nedákujte, nech vám padne na osoh.

Starý otec klobásu vzali, aj znova podákovali, no doktorov úškrn im radil byť opatrnlým. Dar šuchli do kabanice a boli v strehu ...

V horári sa s horárom poradili, kade urobiť hon. Potom sa honci rozišli po vysokej hore. Aj starý otec išli s nimi a tam opatrne nakukli do papiera, čo im to ten panský žičlivec podaroval.

Div ich neporazilo pri pohľade na panský „dar“. V papieri nebola klobása, ale to, od čoho sa pes oslobovil pri kilometrovníku.

- Ech, paskudník panský, bodaj si sa premenil na stonohu a na každej nohe aby si mal najmenej tri pluzgiere! Oj, trafil si na pravého! Keď sa ty mne, starcoví, za moju ochotu a dobrotu takto odváčuješ, ani ja nebudem odchodnejší. Aký pánbohdaj, taký pánbohuslyš!

Vrátili sa k horárke, takto dobrej známej, a poprosili ju:

- Gazdiná, či by si mi v kapustnici pre pánon poľovníkov neuvarila moju domácu klobásu? Zuby už mám nanič, t'ažko sa mi žuje surová.

- Komuže by som, ak nie vám ujek náš. Nože si ju fuknite tamto pod pokrievku... A viete čo, - dodáva horárka, -



panská je už uvarená; dám vám z nej. Zaslúžite si, keď vás vypodkali do tejto osuľoviny.

Keď sa poľovačka skončila, uzmení poľovníci sa vrhnuli do horárne ani povodeň. A hned' sa pustili do kapustnice. Kým by do pát narátal, bola v nich. Práve dojedali klobásy s chrenom, keď si zverolekár spomenul na starého otca. Zavolal ich a spýtal sa:

- Tak čo, Bican báči, chutila klobásu!... Chutila?

- Oj, pán doktor, nech im nebo na detôch vynahradí! Takú som už dávno nejedol... šťavnatá a chutná!... - Perami mláskli, až im fúziská nadhodilo.

Poľovníci vedeli, ako to bolo so zverolekárovou „klobásou“. Rehúrali sa, až ich v bokoch klalo. A zverolekár sa priam väľal od smiechu.

- Počujteže, - vyjachtal po dobrej chvíli, - akože ste si ju zakrajovali?... Alebo ste ju jedli len tak... v kuse?

- Ani tak, ani tak. Staré zuby najradšej mäksiu chovu. Varila sa mi vo vašej kapustnici...

- Čoo?! - zmeravel zverolekár... - Vy ste ju...?

- Akože ináč! Surovú už neužujem... Zverolekár zbledol ani stena. A začali blednúť aj ostatní...

Len potom bolo, čo bolo...

Pánikov vychytilo také napínanie, že im šlo vnútro roztrhat'. Keď ich sililo, starý otec sa v kútiku schutí smiali do fúzov... Len keď boli poľovníci od silenia zelení ako ringloty, vytiahli odkial'si zverolekárov „dar“ a ukázali ho jágrom so slovami:

- Utíste sa, páni. Aj keď ma diabol navádzal, aby som vám vykonal rovnakú

nehanebnosť, akú pán zverolekár mne, predsa mi to rozum a detvianska natura nedovolili. Rád mám dobrý chlapský

fígeľ, no odpušťte, sprostosti neznášam. A viac sa už neustávajte volať ma medzi seba.

Hrdo sa obrátili - a už ich nebolo...

(Ludo Zelenka - Detvianska náatura, Bratislava 1973)

LUDO ZELIENKA

PRED VOĽBAMI

Páni mešťania - „kabátoši“ - si z nás „kabaničiarov“ strúhali posmechy, a kde len mohli, vyviedli nám neprístojnosti a nedobré figle. Pravda, nejednému, keď trafl na svojho majstra, sa to aj nevyplatilo.

Aké-také zbratanie medzi lazníkmi a mešťanmi nastávalo iba pred voľbami. Pánom vtedy záležalo aj na našich sedliacích hlasoch. Vyšli k nám na lazy aj páni fiškáli, notári, farári, ba aj voľakedajší zemani. A napodiv, nie s prázdnou rukou. Kotlami gulášu a pálenou nás prehovárali voliť tú ich stranu.

Keď nepomáhali sladké reči, ani veľké sľuby, a keď sklamal aj guláš a súdky s páleným, obracali sa na osvedčených kortešov - dedinčanov, ktorým za získané hlasy dobre zaplatili.

Koľko strán bolo v našej stolici, toľkí korteši chodievali za mojím otcom. Všeľijako ich nahovárali, aby získali hlasu lazníckeho ľudu len na ich stranu. Sľubovali hory-doly, štrngali mešcom a pretáhovali im medové motúzy popod nos. Dobre vedeli, že ľudia budú za toho, koho budú voliť môj otec... Stat' sa ablegátom vtedy znamenalo dostať sa na niekoľko rokov k plnému válovu, získať slávu, moc a ešte kadejaké iné poľahody.

Pred ktorýmisi voľbami chodieval k nám veľmi zhusta správca víglášského panstva. Zakaždým otca tak potľapkával a objímal, div ich nezadusil od veľkej „náklonnosti“. Nosil im hrubé cigary, nám detvákom zase obnosené daromnice po panských deťoch. Otca aj na poľovačku zachytil. Dal im do rúk riadnu dupľovku, akoby ktovieako za ňou bažili, keď oni mali svoju „raubšicerskú“ guľovnicu hned z kraja hory v búťavom dube.

Otec mal byť na lazoch hlavným kortešom maloroľníckej strany. Mysleli si však: Hlúpy, kto dáva, hlúpejší, kto neberie. Veď aj tak - panská láska na zajačom chvoste. Po voľbách ma zase nebudú znať.

Veľkomožný pán správca bol taký sladký aj k nám drobizgu, že sme si zmy-

sleli ísť - takisto ako pôjdu starí - s deputáciou za urodzeným pánom až do majera. Pokloníme sa jeho strane, ako to robievali dospelí voliči.

Od slova k činu nebolo ďaleko. Jedno ráno podľah zo šest' zaplátaných šarvancov na Víglaš do paloty. Neviem už, kto nám poradil, aby sme si na tú parádu obuli aj nedelňé čižmy s podkovičkami.

Pod cestou pod Víglašom bola posledná „bojová porada“. Všetko sme dobре uvážili, prežuli, zopár ráz si zopakovali, čo povieme. Ja, vraj najsmelší, mal som vojsť prvý a vinšovať:

- Urodzený pán správca, prišli sme vám zo srdca zavinšovať. Bodaj ste dlho žili.

Maco mal rýchlo povedať:

- Aj s vašou váženou rodinkou!

Ozana mala na dovršenie doložiť:

- Aj s vašou maloroľníckou stranou!...

Rozumeli ste?

- Rozumeli! - dosvedčili jednohlasne členovia našej detskej deputácie.

No pre istotu sme si všetko ešte tri razy zopakovali.

Keď nám to už išlo ako v divadle, odvážili sme sa s vinšom rovno do panských komnát.

Slúžky a ostatná panská čeľaď mali v tom čase nakázané s každým sedliakom zaobchádzat' ako v rukavičkách. Ani nás nevyhodili. Ochotne nás pustili do izby, kde bolo pri stole zo desať vážených pánov - hlaváčov maloroľníckej strany a niekoľko pánčat. Práve obedovali.

Keď sme zareli toľkú parádu, zastali sme

ako oparení. Mne sa aj hlas zadrhol v hrdele. Napokon som predsa len vykročil dopredu. Ostatní tesne za mnou - v päťach, ako ovce za baranom.

Čo sám čert nechcel, stalo sa.

V izbe bola taká voskom vyligotaná dlážka, že nevdojak som sa pošmykol a potom som sa ešte aj čižmou potkol o hrubý pokrovec. Len-len že som sa nezrepetil na zem. Od hanby a zlosti som si tak po detviansky zahrešil:

- Aby šľak trafl!... Ohm, pán urodzený, vás... - Chcel som sa ospravedlniť, lenže členovia „deputácie“ sa nazdali, že som už svoje odvinšoval, preto keď som pretíchol, skočili mi do toho, ako som ich nacyvíčil:

- Aj s vašou rodinou!

- Aj s vašou slávnou maloroľníckou stranou! - zapíšťala Ozana.

Podnes neviem, ako sme sa dostali von. Pamätam si len toľko, že kočiš nás duril bičom ešte konča záhrady.

Urazení páni si mysleli, že nás poslali ich protivníci, preto na podplácanie svojich kortešov a pomocníkov svojej strany vynaložili ešte viac úsilia a peňazí.

Aj otec dostali na druhý deň nové nečakané dary a plno sľubov, čo všetko ich čaká, ak sa pre maloroľnícku stranu voľby dobre skončia.

(L. Zelenka: Detvianska náatura, Bratislava 1973)



FAŠIANGY - OSTATKI '2004

Dokončenie so str. 21

Poznamenajme ešte, že súťaž hodnotila porota v zložení: Ludmila Brzízová, Vojtech Lukáš a Marek Bryja. Mala aj niekoľko pripomienok, napr. že vystupujúci by mali používať kroje a nástroje zo svojho regiónu, že nesmú zabúdať na kultúru slova, že texty majú byť primerane veku účastníka, no a v rozprávaniach v spiškom nárečí by nemali používať polské slová. Súťažiaci dostali aj odmeny a diplomy, ktoré im odovzdal podpredseda SSP D. Surma a generálny tajomník Spolku L. Molitoris, ktorý zároveň podakoval súťažiacim a organizátorom za ich obetavosť a pozval všetkých na fašiangy o rok. My si len môžeme priať, aby sme sa stretli opäť o rok.

Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

VÝSLEDKY

Kategória spevákov

Deti a mládež

1. Adriána a Marcelina Wněkové (Krempech)
2. Krištof Lopata (Nedeca)

- #### Dospelí
1. Miroslav Kvasnovský (Nedeca)
 2. Jacek a Tomáš Petrášekovi (Krempech)
 3. Izabela Dluhá a Dominik Petrášek (Krempech)

- #### Dospelí
1. Anna Antolec (Ostrovsko)

- ### Ludové kapely
1. Ludová kapela z Jurgova
 2. Ludová kapela z Harkabuza

- ### Kategória rozprávačov

- #### Deti a mládež
1. Dominika Wněková (Krempech)
 2. Marta Pavlicová (Krempech)
 3. Katarína Vontorčíková (Malá Lipnica)

- #### Dospelí
1. Krempašanka (Krempech)
 2. Spiš (Nová Bela)
 3. Veselica (Nedeca)
 4. Kumorátky (Malá Lipnica)

- ### Cena generálnej konzulky SR v Krakove

- Manželia Genovéva a Eduard Prilinskovi (Podvlk)

- Súbor Rombaň (Chyžné)

- Jozef Petrášek (Krempech)

KRÁTKO ZO SPIŠA

1. februára t. r. sa konala schôdza miestnej skupiny SSP v Novej Belej venovaná o. i. prestavbe budovy klubovne. Zúčastnil sa jej aj generálny tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, ktorý predstavil projekt prestavby budovy a vysvetlil hlavné účely, ktoré by v budúcnosti mala spliňať. Krajania prijali jeho návrh, že ak to bude možné, prestavbu treba začať už v tomto roku. Krajania diskutovali aj o obnovení činnosti belianskej dychovky.

V štyridsiatich rokoch prebiehali rozsiahle práce pri vytvrdzovaní ciest na Spiši. Prvý motorový valec (na snímke) začal svoju prácu v roku 1942 pri vytvrdzovaní cesty z Novej Belej cez Krempech, Fridman a Falštín do Nedeca - Zámku.

Na tribškom moste došlo k dopravnej nehode, v ktorej vodič osobného automobilu spadol do koryta rieky Bialky a na mieste zahynul. Príčinou nehody bola pravdepodobne príliš veľká rýchlosť, ako aj zlé cestné podmienky.

Na Spiši stále klesá počet oviec a kôz, ktorých chov je nerentabilný. Niektorí gazdovia však naďalej chovajú ovce zo záľuby, ako napr. Cyril Klukošovský z Novej Belej, ktorý má vyše tridsaťčlenné stádo. Teraz mu doň pribudlo vyše dvadsať jahniat, v tom až sedem dvojčiek (na snímke).

Niektoří naši školáci trávili zimné prázdniny doma,

Dospelí

2. Damián Karkoška (Veľká Lipnica)
3. Mária Majerčáková (Nová Bela)

Emil Brižek (Krempech)

Kategória koledníkov

1. Detská kolednícka skupina z divadelného krúžku pri Kultúrnom dome v Krempechoch

2. Kolednícka skupina z Veľkej Lipnice

3. Detská kolednícka skupina zo ZŠ v Novej Belej

Detská kolednícka skupina z Kyčor pod vedením Ludwika Mlynarczyka

Folklórne súbory

Detské

1. Malí Beťania (Nová Bela)

2. Čardáše (Čierna Hora)

3. Detsky súbor z Nedeca

Dospelí

1. Krempašanka (Krempech)

2. Spiš (Nová Bela)

Zelený javor (Krempech)

3. Veselica (Nedeca)

Kumorátky (Malá Lipnica)

Cena generálnej konzulky SR v Krakove

Manželia Genovéva a Eduard Prilinskovi (Podvlk)

Súbor Rombaň (Chyžné)

Jozef Petrášek (Krempech)

ako napr. Dominika Pacigová z Krempech, ktorá spolu s bratom Mat'kom a kamarátkou Aničkou (na snímke) maľovala obrázok do sútaze Života. Mnohí žiaci venovali veľa času na zimné športy - lyžovanie, sánkovanie, korčuľovanie a pod.

Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ



KRÁTKO Z ORAVY

V januári (30. 1.) sa 85 rokov dožil krajan Ignáč Stašák z Podvľka, vo februári (23. 2.) 70. narodeniny oslavila Helena Obyrtalová (rod. Sýkorová) z Hornej Zubrice a v marci (21. 3.) sa 75 rokov dožíva Mária Ištóková (rod. Jašurová) z Chyžného. Našim jubilantom prajeme veľa zdravia a spokojnosti v ďalšom živote.

* * *

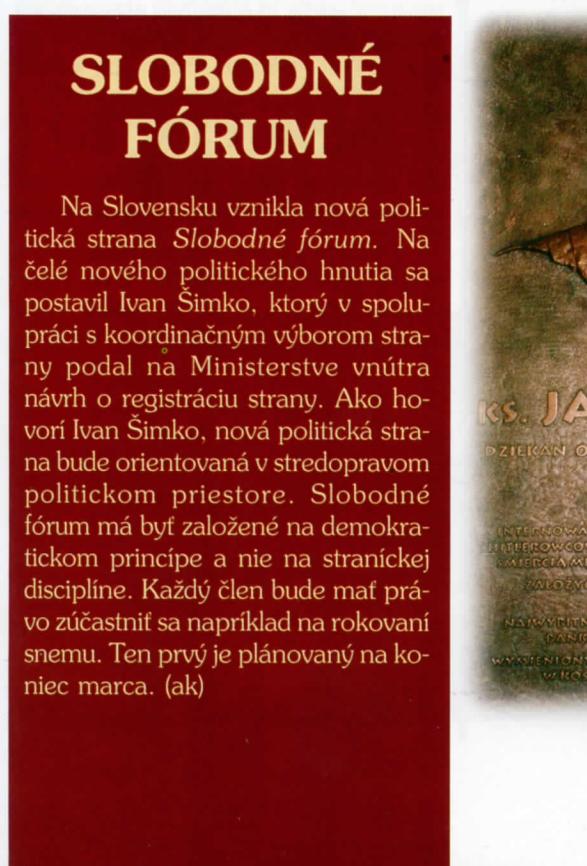
Z policajnej kroniky. Tašku s nákupom, aktovku a panel autorádia ukradol v Jablonke zlodej z automobilu Daewoo Nubira. Jablonskí policajti zistili dva prípady neoprávneného odberu elektrického prúdu v hospodárstvach v Malej a Veľkej Lipnici. 19. marca (na Jozefa), sa na mnohých cestách, vtom na Orave, konali policajné kontroly, zamerané na vodičov jazdiacich pod vplyvom alkoholu.

* * *



SLOBODNÉ FÓRUM

Na Slovensku vznikla nová politická strana *Slobodné fórum*. Na čelé nového politického hnutia sa postavil Ivan Šimko, ktorý v spolupráci s koordináčnym výborom strany podal na Ministerstvo vnútra návrh o registrácii strany. Ako hovorí Ivan Šimko, nová politická strana bude orientovaná v stredopravom politickom priestore. Slobodné fórum má byť založené na demokratickom princípe a nie na straníckej disciplíne. Každý člen bude mať právo zúčastniť sa napríklad na rokovani snemu. Ten prvý je plánovaný na koniec marca. (ak)



Počas zimných prázdnin sa oravské deti nielen lyžovali, guľovali, či stavali snehuliakov, ale aj jazdili na sánkach na kuligu (na snímke).

* * *

29. decembra 2003 sa v kostole sv. Martina v Podvľku konala veľká cirkevná a obecná slávnosť, počas ktorej biskup Jan Szkođon posvätil tabuľu (na snímke), venovanú spomienke na oravského dekana a zakladateľa pokladne Stefczyka, kňaza Jana Góralika, ktorý zomrel počas 2. svetovej vojny v nemeckom koncentračnom tábore Dachau.

* * *

Začiatkom marca t.r. začali svoju prácu vojenské odvodové komisie. Rukujú branci narodení v roku 1985, ale aj starší, ktorí ešte vojenskú službu neabsolvovali. Medzi regrútmami sú aj mnohí oravskí a spišskí mládenci, ktorí pred lekárskou komisiou v Novom Targu dokazovali spôsobilosť na základnú vojenskú službu.

* * *

Dychový orchester v Podvľku (na snímke), ktorý je najstarší na Orave, oslavuje v tomto roku 80. výročie svojho založenia (1924). K dychovke, ktorú viedie Ján Páleník a vystupuje na mnohých krajanských podujatiach, sa ešte vrátime.

* * *

Príchod jari, ktorá sa podľa kalendára začína 21. marca, si už ani nevieme predstaviť napríklad bez návratu stáhovavých vtákov z teplých krajín. Ako sme sa dozvedeli, návrat bocianov do starých hniezd spozorovali o.i. v Podvľku, Jablonke a Malej Lipnici.

* * *

Členovia urbárskeho spolku v Hornej Zubrici nesúhlasili s odovzdaním okolo 10 ha iesa na zjazdovú trať (2500 metrov) a výstavbu lanovky na svahu Czernica. Predtým podobné uznesenie prijali členovia urbáru v Dolnej Zubrici.

* * *

V športovej hale v Czarnom Dunajci sa uskutočnili gminné majstrovstvá vo volejbale chlapcov a dievčat. Dobre si tam počínało družstvo z Pekelníka, ktoré vyhralo súťaž v kategórii dievčat.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

►►► ČITATELIA – REDAKCIA



Gen. konzulka J. Burianová (v strede) a ďalší účastníci pri poháriku vína

KRAKOVSKÁ OBLÁTKA

V posledný januárový utorok (27.1.) sa po slovenskej sv. omši v krakovskom kostole sv. Kríža ukutočnilo tradičné oblátkové stretnutie. Miestnej skupiny Spolku Slovákov v Krakove. Stretnutia sa okrem výboru a členov MS, redakcie Života s podpredsedom SSP a šéfreduktomatom Jánom Šternogom, ako aj generálneho tajomníka SSP Ľudomíra Molitorisa zúčastnili aj viacerí vzácní hostia, v tom najmä: generálna konzulka SR v Krakove Jana Burianová, vicekonzul SR Marek Lisánsky, predsedca malopoľského sejmiku Piotr Boroń, predsedníčka Podgórskeho kruhu priateľov rôznych umení Danuta Krasová, predsedca ľudovo-umeleckého družstva „Cepelia“ Jozef Spišák a ďalší.

Účastníci stretnutia sa najprv navzájom delili oblátkami pochádzajúcimi z fary sv. Kríža, po čom sa pri poháriku slovenského vína začala priateľská beseda. Na oblátkovom stretnutí nemohli, pravdaže, chýbať ani koledy – slovenské a poľské. Po nich pršiel čas na slovenské ľudové pesničky a evergreeny. Stretnutie zavŕšil špirituál Cyrilometodská od Gabriela Głowackého a Jerzyho M. Božky. Poznamenajme ešte, že výbor krakovskej MS prijal na stretnutí návrh, aby sa schôdze MS konali pravidelne každý posledný utorok mesiaca, po slovenskej sv. omši.

J. M. B.

Predsedca sejmiku P. Boroń s podpredsedníčkou
MS H. Rakosníkovou



MS SSP V SLIEZSKU

Na záver minulého roka (8.11.03) sa v klubovni MS SSP v Mikolówe uskutočnila schôdza výboru a krajančekého aktívu MS Spolku Slovákov v Sliezsku, venovaná najmä zhodnoteniu činnosti za uplynulý rok. Krajančeké rokovanie usporiadal výbor pri príležitosti ondrejského ve-

čera, spojeného s lúskaním fazule a niektorými ľudovými zvykmi. Je to už tradičné, každročné stretnutie, ktoré sa končí vychutnávaním vylúskanej a na mieste uvarenej fazule, k čomu, pravdaže, nemôže chýbať hudba, spev a slovenské víno.

Schôuzu otvoril predseda výboru MS Jozef Grapa, po ktorom tajomník MS Bronislav Knapčík prednesol správu o činnosti miestnej skupiny v minulom roku. Vyplývalo z nej medziiným, že miestna skupina splnila sice všetky úlohy, schválené v pláne práce MS, ale, – ako podčiarkol tajomník MS, – nemôžno byť s tým spokojný. Na jednotlivých podujatiach sa totiž zúčastnilo málo krajanov, čo by mohlo nasvedčovať o ich klesajúcom záujme o krajančekú prácu. Okrem toho sa v uplynulom období zmenšila o niekoľko členov členská základňa slieskej miestnej skupiny SSP. Na ich miesto výbor MS, žiaľ, nedokázal získať nových členov. Klesol tiež, aj keď nepatrne, počet odberateľov Života, čo je tiež podľa tajomníka málo optimistické.

Počas diskusie sa niektorí účastníci snažili ospravedlniť terajšiu obmedzenú aktivitu krajanov o.i. všeobecne nepríaznivou dobou, prílišnou roztrúsenosťou členov po celom Sliezsku, ktorá stáže účasť na podujatiach MS, ako aj zhoršujúcimi sa sociálnymi podmienkami krajanov, čo však na veci nič nemení. Všetci sa však zhodli v názore, že tejto stagnácii treba rozhodne čeliť, ak MS chce

mať nejaké perspektívy rozvoja. Na druhej strane viacerí vyjadrovali spokojnosť s niektorými vydarenými podujatiami, akými boli napr. stretnutia s komornou skupinou Musica aeterna z Bratislav alebo so slovenským organistom Jánom V. Michalkom. Zhromaždení sa rozhodli, že treba zvýšiť členské, vyvinúť úsilie pre rozšírenie čitateľskej základne Ži-



Sliezski krajania počas rozlúčky s letom

vota v MS a zvýšenie krajančekej angažovanosti. Navrhovali tiež doplniť, podľa možnosti, zariadenie krajančekej klubovne v Mikolówe.

Brono

SÚŤAŽ RECITÁTOROV A ROZPRÁVAČOV

8. januára sa v Jablonke uskutočnila Gminná súťaž mladých recitátorov a rozprávačov A. Skupnia Florka. V súťaži mladších recitátorov (1.-3. trieda) vyhrala Justyna Łuka zo ZŠ č. 3 v Malej Lipnici a v staršej skupine (4.-6. tr.) Magdalena Łaciaková zo ZŠ č. 2 v Podvuku. V súťaži rozprávačov zvíťazila Ewelina Gwiżdżowá zo ZŠ č. 1 v Malej Lipnici a v staršej kategórii Dariusz Pietrzak zo ZŠ č. 2 v Podvuku a Grzegorz Bosak zo ZŠ v Oravke. V kategórii gymnáziostov (recitátori) vyhrala M. B. Migassová z Hornej Zubrice a medzi rozprávačmi Jacek Wontorczyk z Malej Lipnice. V kategórii stredných škôl (recitátori) vyhrala Sylwia K. Bochaczykova zo Združenia stredných škôl v Jablonke a medzi rozprávačmi bola najlepšia Marta Bura zo ZŠ v Jablonke. (pk)

FAŠIANGOVÉ STRETNUTIE V JURGOVE

3. februára t.r. sa v hasičskej zbrojnici v Jurgove konalo fašiangové stretnutie členov miestnej skupiny Spolku a MO Matice slovenskej. Popri nich sa stretnutia zúčastnili aj dučovní otcovia jurgovskej farnosti a krajania z Čiernej Hory a Repisk.

Slávnosť otvorila predsedníčka MO MS Mária Glodašiková, ktorá srdečne privítala zhromaždených a do nového roka im zaželala všetko najlepšie. Po otvorení nasledoval pekný kultúrny program, ktorý spolu so školskou mládežou pripravila učiteľka slovenčiny Mgr. Anna Šoltýsová. Zhromaždení mohli v nôh sledovať niekoľko výjavov zo života Ježiša, predvedených vo veľmi zaujímavej forme v sprievode kolied, v tom najmä putovanie Pannej Márie a sv. Jozefa do Betlehema, narode-



Jurgovskí žiaci na scéne

nie Pána v betlehemskej maštali, klaňanie sa pastierov a príchod Troch kráľov do Betlehema. Mládež vystupovala v jurgovských krojoch. Bola medzi nimi i skupina starších žiakov, ktorá vyhrala na husliach slovenské ľudové piesne.

Po programe si krajania i mládež zasadli k bohatu prestretým stolom a v milom ovzduší si mohli podesedovať a pospomínať na uplynulý rok. Všetci sa rozchádzali s prísluhom, že sa o rok opäť stretnú.

MÁRIA GLODAŠIKOVÁ

DNI KATOLÍKOV STREDNEJ EURÓPY

V rámci Dní katolíkov strednej Európy (Rakúska, Slovenska, Česka, Bosny a Hercegoviny, Chorvátska, Slovinska a Maďarska) sa 18. januára t.r. v kostole sv. Trojice v Tvrdošine konala slávnostná sv. omša, ktorú celebroval otec biskup Jan Szkodoń. 18. 1. bol vlastne poľský deň, ktorého cieľom bolo priblížiť veriacim uvedených 8 krajín život a činnosť katolíckej Cirkvi v Poľsku. Počas sv. omše otec biskup prednesol homíliu venovanú dejinám kresťanstva v Poľsku od najstarších čias po dnešný deň, kedy nás čaká

Jurgovská zbrojnica bola plná divákov



Emil Zubricky (v strede) s mladými krajanmi z Podsrnia

vstup do Európskej únie. Počas procesie s darmi veriaci z Tvrdošína priniesli k oltáru o.i. poľskú zástavu, pápežov portrét a obraz Milosrdného Ježiša, čím pripomenuli, že práve v Poľsku má svoj pôvod posolstvo o Božom milosrdenstve. Po sv. omši sa konalo stretnutie s besedou, počas ktorej otec biskup odpovedal na mnoho otázok týkajúcich sa života poľskej Cirkvi, jej štruktúry, činnosti a plánov do budúcnosti. Poznamenajme, že Dni katolíkov strednej Európy zavŕší stretnutie zástupcov týchto 8 krajín v dňoch 21.-23. mája t.r. v rakúskom Mariazell, aby v spoločnej modlitbe pod vedením Sv. otca ukázali, aké dôležité sú duchovné hodnoty katolíkov, ktoré vnášame do života Európy ako najväčší poklad.

JUBILUJÚCI PROGLAS

V lete tohto roku si almanach slovenskej akademickej mládeže Proglas pripomene 15 rokov od svojho vzniku. V roku 1989 ho začali vtedajší študenti Filozofickej fakulty UK v Bratislave. V doteraz vydaných 28 číslach

Zľava: spolužakladatelia slovenského Proglasu Róbert Letz a Milan Novotný, spolučlenovia oboch redakcií Mateusz Gniazdowski a Laura Gniazdowska, redaktor slovenského vydania Michal Bada, spolužakladateľ slovenského Proglasu Martin Homza a spolučlenovia poľskej redakcie Paweł Ukielski



►►► ČITATELIA – REDAKCIA

rová a P. Gwiżdż zo ZŠ č. 3 v Malej Lipnici. V starnej kategórii (4.-6. tr.) vyhral stromček „Slniečko“ M. Giądłowej a K. Chowniecovej z Chyžného a v kategórii gymnázistov boli najlepší D. a W. Kowalczykové, A. Sce-

churová a P. Ogórka z Hornej Zubrince. Cenu divákov za stromček „Guľôčka“ získali D. Kubacková, S. Pawlaková a Eva Zacharewiczová zo ZŠ č. 3 v Hornej Zubrici. Na prehliadke jasličkových a koledníckych skupín

sa zúčastnilo 5 súborov. Prvú cenu (jasličky) získali žiaci zo ZŠ č. 2 v Podvlku a z koledníckych skupín boli najlepší koledníci „S hviezdom“ zo súboru Halniok z Dolnej Zubrince. (pk)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 30. októbra 2003 zomrel v Malej Lipnici vo veku 66 rokov krajan

EMIL OSYSEK



Zosnulý bol obetavým členom miestnej skupiny Spolku, ktorý sa tešil všeobecnej úcte krajanov. Odišiel od nás dobrý krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 24. decembra 2003 zomrel vo Veľkej Lipnici vo veku 73 rokov krajan

KAZIMÍR STOPIAK

Zosnulý bol dlhoročným členom nášho Spolku a horlivým čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Malej a Veľkej Lipnici

* * *

Dňa 9. januára 2004 zomrel v Oravke vo veku 82 rokov krajan

JURAJ ČIŠČOŇ



Zosnulý bol spoluzakladateľom a dlhoročným členom nášho Spolku, predplatiteľom a propagátorm Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý človek a starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Oravke

* * *

Dňa 16. januára 2004 zomrel v Kacvíne vo veku 82 rokov krajan

FRANTIŠEK MAGERA



Zosnulý bol odbojárom druhej svetovej vojny, účastníkom SNP a zajatcom koncentračného tábora v Nemecku. Po vojne bol od začiatku členom MS SSP v Kacvíne a dlhoročným čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Kacvíne a redakcia Života

* * *

Dňa 20. januára 2004 zomrela v Harkabuze vo veku 99 rokov krajanka

MÁRIA KIERPIECOVÁ

Zosnulá, matka Cecílie Kapuščákovéj, bola najstaršou obyvateľkou obce a dlhoročnou čitatelkou Života, ktorá sa medzi spoluobčanmi tešila všeobecnej úcte. Odišla od nás dobrá krajanka, starostlivá matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Harkabuze

* * *

Dňa 21. januára 2004 zomrel v Repiskách-Bryjovom Potoku vo veku 77 rokov krajan

JAKUB KURUC



Zosnulý bol aktívnym členom nášho Spolku a dlhoročným čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec, dedo a pradeo. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Repiskách-Bryjovom Potoku

* * *

Dňa 29. januára 2004 zomrela v Tribši vo veku 84 rokov krajanka

VERONIKA FINDUROVÁ

(rod. Kačmarčíková)



Zosnulá bola členkou nášho Spolku od jeho vzniku, ako aj horlivou čitatelkou Života, podobne ako jej tri dcéry. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlivá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Tribši

* * *

Dňa 5. februára 2004 zomrela v Novej Belej vo veku 81 rokov krajanka

ANGELA KRIŠTOFÉKOVÁ



Zosnulá bola členkou nášho Spolku od jeho vzniku a horlivou čitatelkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá teta, ktorá bola veľmi pomocná svojej rodine. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Novej Belej

* * *

Dňa 5. februára 2004 zomrel v Chyžnom vo veku 82 rokov krajan

JÁN TISONČÍK



Zosnulý bol jedným zo spoluzakladateľov MS Spolku v Chyžnom a dlhoročným čitateľom nášho časopisu Život. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec, dedo a pradeo. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Chyžnom

Z KALENDÁRA NA MAREC

Záhradkári

Marec a apríl sú obdobím prípravy rastlín a záhrad k jarnej sebe a vysádzaniu záhradkárskej kultúr. O termínoch tejto sejby sme už neraz písali, preto dnes si pohovorime o niektorých hnojivách, potrebných v záhradkách, ktoré je najlepšie zabezpečiť si už teraz.

Dusikaté hnojivá: Močovina – obsahuje až 46% dusíka v ľahko rozpustnej forme. Má všeobecné použitie (základné hnojenie, prihnojovanie a pod.). Síran amónny (21% dusíka, síra) sa používa ako základné hnojivo na jeseň. Liadok amónny (27% dusíka, 5-7% vápnika) vhodný na prípravu pôdy a prihnojovanie.

Fosforečné hnojivá: Superfosfáty práskovité (8% fosforu, 20% vápnika, síra a iné zložky) sa hodia na slabu kyslé pôdy. Superfosfát granulovaný (8% fosforu, 3% dusíka) – na kyslejšie pôdy. Možno ich používať pred sejbou a na prihnojovanie počas vegetácie. Thomasova múčka (7% fosforu, 33% vápnika, horčík, mangan atď.) – podporuje biologickú aktivitu pôdy a hodí sa na zásobné hnojenie.

Draselné hnojivá: Draselné soli (40, 50, 60%) – obsahujú 33-50% draslíka a sodík. Sú to univerzálne hnojivá, vhodné na jar i jeseň, okrem zeleniny citlivej na chlór. Síran draselný (42% draslíka, 19% síry) sa hodí do všetkých pôd a každej zeleniny a používa sa pred sejbou a na prihnojovanie.

Vápenaté hnojivá: Pálené vápno – obsahuje vápnik a horčík a používa sa na melioračné hnojenie tŕažkých a kyslých pôd. Nesmie sa používať s inými hnojivami. Mletý vápenec (vápnik a horčík), pôsobí pomalšie, vhodný na zásobné hnojenie.

Ovocinári

V tomto období treba definitívne ukončiť rez všetkých ovocných stromov, ako aj zimný postrek, ktorý má veľký význam. Jarné sadenie stromčekov a krov možno odložiť na apríl a venovať sa kypreniu a hnojeniu záhrad (maštaľné hnojivo a priemyselné hnojivá – najmä fosforečné a draselné). Treba vedieť, že dusík sa podieľa na výstavbe tela rastliny, draslík spevňuje pletivá a zvyšuje odolnosť proti chorobám a trvanlivosť plodov, kým fosfor podporuje tvorbu kvetov a rodovosť stromu. Kyslosť pôdy sa odstraňuje vápenením.

Chovatelia

Koncom mesiaca je liahniarska sezóna v plnom prúde. Priomíname, že pre dobrý odchov mláďat je nutná vhodná teplota. Najcitlivejšie sú najmä morčatá, potom kurence, ktoré v prvom týždni vyžadujú stálu teplotu 26 st. C, v druhom 24 st. C, v treťom 22 st. C. Neskôr im stačí 18 st. C. Tepelným zdrojom môžu byť rôzne infraziariče a pri neveľkom kŕdliku aj väčšia žiarovka. Prvé tri dni po vyliahnutí treba mláďatám neprestajne svietiť, potom im stačí 16-hodinový alebo prirodzený svetelný deň. Krmivo sa mláďatám nesype na zem, ale do kŕmidiel opatrených mriežkami, ktoré nedovolia vojst' do krmiva a znečistiť ho.

Včelári

Vo väčšine našich krajov, len čo teplota dosiahne v chladku 10 st. C a je bezveterné počasie, uskutočňujú včelstvá prvý jarný,

tzv. očistčovací prelet. Podľa spôsobov preletov môže včelár posúdiť podmienky, v akých bolo zimujúce včelstvo. Ak včely opúšťajú úľ ako strely, obletujú ho a pokojne sa doň vracajú, je všetko v poriadku. Ak včely padajú pred letáčovým otvorom na zem a nemôžu vzlietnuť, je podozrenie z nejakej nákazy. Keď však včely po prelete nevchádzajú do úľa, ale pobehávajú okolo otvoru, možno usudzovať, že stratili matku. Vtedy treba úľ odkryť a nazriet' do plo-diska. Takto vyrušené včely obyčajne hučia, intenzívne mávajú krídlami a rozliezajú sa po plástoch. Plasty treba posunúť na bok úľa, pri teplej stavbe dozadu, na uvoľnené miesto vložiť plasty aj so včelami a novou matkou zo zásobného včelstva a úľ zakryť. O krátky čas sa včelstvo uspokojí, keď si uvedomí prítomnosť matky. Počas preletu každý včelár kontroluje úľe. Podľa množstva a rozmiestnenia meliva na podložke môže zistiť, v koľkých medziplástových uličkách včelstvo zimovalo a koľko medu spotrebovalo. Ak riadky meliva nie sú veľmi vysoké a nesiahajú po koniec medziplástovej uličky, včelstvo má ešte dosť zásob. Zase podľa počtu mŕtvolic na podložke možno posúdiť celkový zdravotný stav včelstva. (js)

Zbierame bylinky

Dnes si všimneme zaujímavú bylinu s liečivými vlastnosťami – JABLČNÍK OBYČAJNÝ (lat. *Marrubium vulgare L.*), ktorá je u nás dosť zriedkavá. Je to vlastne burina (svetlomilná), rastúca na skalnatých pôdach, rumoviskách, v plotoch a pod. Má 30-60 cm vysokú štvorhrannú byl', protistojne uložené listy, medzi ktorými sú biele korunky kvetov. Na liečebné účely sa zbiera vŕata' na začiatku kvitnutia (jún-august) bez zdrevnatelých častí, prípadne aj listy. Zber možno robiť viac ráz do roka. Suší sa v tenkých vrstvách v tieni na vzdušnom mieste buď umelou teplotou do 35-40 st. C.

Bylina obsahuje triesloviny, horčinu marrubín, laktón, saponín, silicu a kyselinu ursolovú. Vzhľadom na obsah horčiny jablčník podporuje chut' do jedla a lieči žlčníkové tŕažkosti. Zase laktón uvoľňuje hlien z horných dýchacích ciest a uľahčuje vykašliavanie. Bylina pomáha zastavovať hnačky, liečiť poruchy srdcovéj činnosti a pôsobí aj ako protizápalový prostriedok. Chudým ľuďom pomáha priberať na váhe, keďže zlepšuje chut' do jedla, odstraňuje nepríjemné pocity okolo srdca (pri nepravidelnom tepe – arytmii). Na vystupňovanie tejto vlastnosti sa kombinuje s kvetmi alebo plodmi hlohov.

Jablčník sa môže užívať dvojakým spôsobom: tradične vo forme čaju alebo tak, že sa suchá vŕata' zomelie na prášok. V prvom prípade treba na prípravu 1 hrnčeku čaju použiť 2 čajové lyžičky drogy. Čaj sa odporúča pit' ako prostriedok zlepšujúci chut', pri hnačkách a proti kašľu. V druhom prípade sa užijú 4 g práškovej drogy na deň (proti kašľu a pri chronickom zápale a zahlienení priedušiek). Jablčník možno použiť aj zvonka do osviežujúcich kúpel'ov a pri ošetrovaní zle sa hojacich rán. Pozor! Dávkou nemožno zvyšovať, lebo môžu mať opačný účinok (js)



►►► MLADÝM – MLADŠÍM – NAJMLADŠÍM

FRANTIŠEK ROJČEK

PREKVAPIVÉ SLOVÁ

Odzadu sa slová menia,
Prinášajú prekvapenia.
Niektoré sú ozaj hrozné,
Samozrejme, je to rôzne:

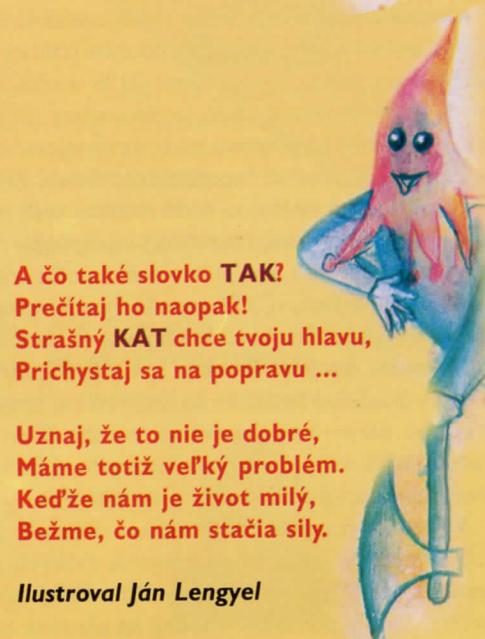
Pozorne sa pozeraj!
JAR opačne je vždy RAJ.
Na jar býva ako v raji,
Mám na myslí lásku v máji.



Slovko DAR má každý rád,
Jeho opak je však RAD.
Ak na ten dar čakáš v rade,
Hned môžeš mať po nálade.

Nikto by to nečakal –
Biely LAK je čierny KAL!
Ak si teraz, bratku, Ľahneš,
Stopro budeš ležať v bahne.

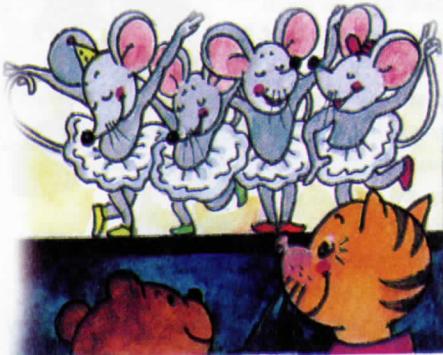
Z taniera SYR rýchlo zjedz,
Lebo hrozí vážna vec!
RYS na teba zuby cerí,
Túži t'a mať na tanieri.



A čo také slovko TAK?
Prečítaj ho naopak!
Strašný KAT chce tvou hlavu,
Prichystaj sa na popravu ...

Uznaj, že to nie je dobré,
Máme totiž veľký problém.
Keďže nám je život milý,
Bežme, čo nám stačia sily.

Ilustroval Ján Lengyel



ELENA ČEPČEKOVÁ

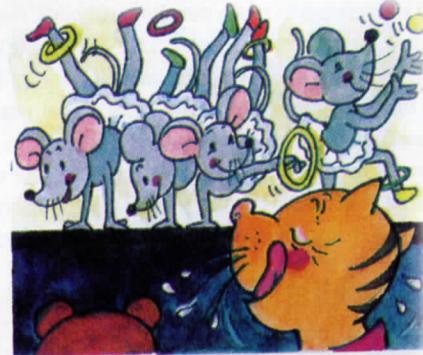
ČO SA STALO V CIRKUSE

Dnes v cirkuse
Štyri myšky
Pôvabne sa
Zniesli z výšky.
Ukážu nám
Nový cvik.

Kocúr sedí
V prvom rade,
Očkom sledí,
Kade-tade.
Je to veľký
maškrtník!

Zrazu skočí
Medzi myšky,
Nazľakne sa výšky,
Už otvára
Pazúrik.

Či schytal
Tú milú chásku,
Pozrite sa na obrázku.



JÁN ULIČIANSKY **BENJAMÍN A JAMA**

Malý Benjamín spadol do jamy. Boli to vlastne základy materskej škôlky, čo mala stáť na novom sídlisku. Na stavenisku sa deti nemajú hrať, ale čo sa dá robiť, keď nové sídlisko je jedno veľké stavenisko?

Našťastie, jama nebola hlboká a Benjamínova mama ho z nej poľahky vytiahla. Benjamín jej začal vysvetľovať: - Jama volala, aby som do nej spadol!

A mama? Dala mu na zadok . . .

(Z knihy: Hevier, D.: Rozprávky na celý rok. Mladé letá, Bratislava 1989)



MAĽUJTE S NAMI!

Obrázok vyfarbte, vystríhnite a pošlite do redakcie. Tie najkrajšie odmeníme slovenskými knihami. Z posledných prác sme vyžrebovali Bartolomeja Surmu z Krempáč a Annu Gribáčovú z Podvlnky.



Lastovička priletela,
Šíre more preletela.
Hniezdočko si postavila,
Sadla si a švitorila:
Február je mrazivý.
Marec - ten je daždivý.
Ale príde apríl zas,
Už je blízko, blízko nás!

VESELO SO ŽIVOTOM

Hliadka zastaví dedka, ktorý prešiel autom cez križovatku na červenú.

- Otec, dajte stovku, - hovorí policajt.
- Aj by som ti synku dal, ale t'a nepoznám! Neviem, či mi ju vrátiš.

- Janko, zjedz už konečne tú polievku, lebo bude studená!

- To nič, mami, ved' ja som predsa otužilý.

Blondinka v hoteli dychtivo kričí na recepčného: - Šéfe, ako to, že vám nefunguje výtah?

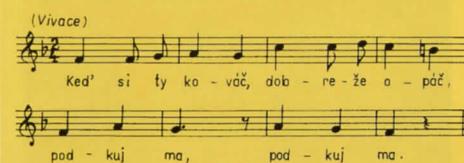
- Drahá paní, výtah funguje perfektne, akurát že vy stojíte v telefónnej búdke...

Unudený manžel hovorí manželke: - Pokojne si žehlíš a ja musím pozerať ten otrasný futbal.

- Povedzte, pán Kapusta, skutočne je vaš byt vlhký?

- Či je vlhký? Ani sa nepýtajte. Aj dnes ráno som našiel v pasci na myši rybu!

KEĎ SI TY KOVÁČ



**Ak nerozumieš
a dobre nevieš,
nechaj ma, nechaj ma.**

NAJVYŠŠÍ

O čínskych športovcoch sme v našej rubrike už oddávna nepísali, aj keď v mnohých odvetviach patria k najlepším na svete. Chceme to nadrobit', preto dnes predstavíme vynikajúceho a súčasne najvyššieho basketbalistu na svete Yao MINGA, vysokého až... 229 cm. Od nedávna, lebo iba dve sezóny, hrá v americkej profesionálnej basketbalovej lige NBA, v klube Houston Rockets.

Je to ešte veľmi mladý hráč, narodil sa totiž 9. decembra 1980, čiže má len niečo nad 23 rokov. Dá sa povedať, že sa vychoval v športovej rodine. Jeho rodičia hrali taktiež basketbal, dokonca v reprezentácii Číny. Otec Yao Zhi Yuan bol vysoký 204 cm, kým matka Fang Feng Di – 193 cm, takže nie div, že malý Yao sa vlastne od malička venoval basketbalu a pod dozorom svojich rodičov vyrásol na dobrého hráča. Bol akoby predurčený tomuto športu, takže vlastne od

malička vedel, čo bude robiť v živote. Bol nielenže nadaný a pracovitý, ale aj ambiciozny, čo urýchliло jeho športový vývin. Navyše rýchlo rástol a už pred svojou osemnástkou prekročil 200 cm. Nečudo, že len čo dosiahol primeraný vek, nominovali ho do juniorského reprezentáčného tímu Číny, v ktorom bol najväčšou oporou. Čoskoro sa oňho začali uchádzať najväčšie čínske kluby, takže nakoniec zakotvil v tíme šanghajských Žralokov. Ba nielen to, vďaka svojim kvalitám a znamenitej hre v zápasoch čínskej ligy sa čoskoro, ešte ako junior, dostal do čínskeho národného mužstva seniorov a hral s ním na majstrovstvách sveta, kde vzbudil všeobecný obdiv a uznanie. Na poslednom svetovom šampionáte v americkom Indianapolise si počínal veľmi dobre. V každom zápase získaval prieberne 21 bodov, preberal 9 lôpt a blokoval 3 hody súperov. Nie div, že ho zvolili do päťice najlepších hráčov turnaja.

Práve na majstrovstvách sveta si Yao Minga všimli americkí manažéri a navrhl mu hru v NBA. Ochotne súhlasil, keďže oddávna túžil hrať v tejto najlepšej basketbalovej lige na svete. Preto len čo získal povolenie najvyšších čínskych úradov, podpísal zmluvu s klubom Houston Rockets, kde sa čoskoro dostal do základnej zostavy. Počínal si veľmi dobre, preto neprekvaپuje, že aj keď v NBA hral krátko, diváci ho vlni vybrali na post pivotmana do základnej päťky na tradičný Zápas hviezd. V tomto hlasovaní vyhral dokonca s ďalším slávnym americkým obrom Shaquillom O'Nealom z Los Angeles Lakers. Dá sa povedať, že po technickej stránke je to už veľmi vyspelý hráč a čo je najzaujímajšie, napriek vysokému vzrastu je veľmi obratný a pohyblivý, čo ešte viac zvyšuje jeho kvality.

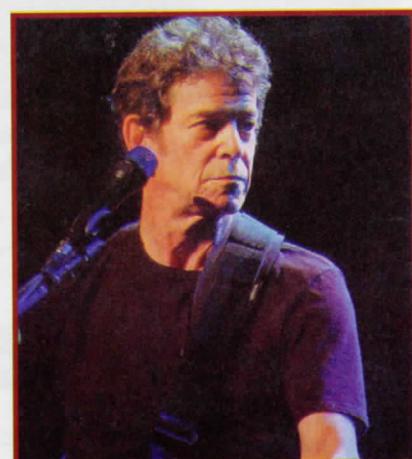
Poznamenajme ešte, že Yao Ming urobil pre rozvoj a popularizáciu čínskeho basketbalu to, čo pre rozvoj skokov na lyžiach v Poľsku urobil Adam Małysz. Basketbal sa už hrá takmer v každej čínskej škole a nie je vylúčené, že sa čoskoro môže stať národným športom. Yao Ming si získal obrovskú popularitu nie len v Číne, ale aj v Spojených štátach. Zarába veľmi dobre. Odhaduje sa, že v tomto roku len za samotné reklamy dostanie vyše 10 miliónov dolárov. (jš)



Hviezdy svetovej estrády LOU REED

Je to známy americký sólista, gitarista a skladateľ, o ktorom sa hovorí, že je jedným z mála intelektuálov vo svete rock'n'rolla. Už počas štúdií na newyorkskej univerzite založil vynikajúcu formáciu The Velvet Underground, ktorá spočiatku vystupovala na multimedialných prezentáciach slávneho amerického výtvarníka slovenského pôvodu Andyho Warhola. Neskôr skupina začala spolupracovať so znamenitou speváčkou znáomou pod pseudonymom Nico. Práve pre ňu zložil Reed tri prekrásne balady *Femme Fatale*, *I'll Be Your Mirror* a *All Tommorow's Parties*, ktoré boli dlho na čelných miestach v zoznamoch najpopulárnejších hitov. Vyšli neskôr spolu s inými skladbami v albume (známom aj pre banán na obálke, ktorý navrhol A. Warhol), ktorý sa neskôr stal podnetom punkovej revolúcie v hudbe.

Po niekolkých rokoch začal L. Reed sólistickú činnosť, na ktorú ho nahovoril D. Bowie. Jeho koncerty boli veľmi živelné. Vytvoril vlastne nový punkový image (obliekal si čiernu koženú vestu, skrátil a zafarbil si vlasy). V r. 1990 začal opäť spolupracovať, aj keď nakrátko, so skupinou Velvet Underground, s ktorou sa stretol v Jou en Josas pri Paríži pri príležitosti výstavy Warholových prác. Onedlho sa však vrátil k sólistickej činnosti. Čoskoro nahral vynikajúci album *Ecstasy*, ktorý sa rýchlo rozpredal napriek miliónovému nákladu. Predvlni mu vysla dvojitá platňa *The Raven*, inšpirovaná tvorbou E. A. Poa, na ktorej najznámejšie básne zinterpretoval sám W. Dafne. Poslednou Reedovou nahrávkou je vlaňajší dvojitý album *NYC Man*, na ktorom sú jeho sólistické skladby, ako aj nahrane s Velvet Underground, v tom o.i. také hity, ako *Sweet Jane*, *Rock'n'roll* a *I'm Waiting For The Man*. (jš)





eľkosť: 52 x 52 cm

Materiál: 100 g bielej háčkovacej priadze zn.
Kordonet č. 50, háčik č. 10

Pracovný postup

Väčšie kvietky: 1. r.: 6 ret. čiek spojíme do kruhu. 2. r.: háčkujeme oblúčiky z ret. očiek; 6 ret. očiek, 7 x (1 dlhý stípk, 2 ret. očká) na konci pevný stípk do 3. ret. očka na začiatku riadka. 3. r.: 1 ret. očko, 4 dlhé stípky do 1. oblúčika, 1 krátky stípk do 1. oblúčika, 1 krátky stípk do 2. oblúčika, 4 dlhé stípky do 2. oblúčika, 1 krátky stípk do 2. oblúčika – opakujeme vo všetkých oblúčikoch. 4. r.: 6 ret. očiek vpichneme zozadu medzi 2 krátke stípky, takéto oblúčiky háčkujeme po celom obvode. 5. r.: do každého oblúčika uháčkujeme jeden krátky stípk, 4 dlhé stípky, 3 pikotky zo 7 ret. očiek uháčkujeme nad sebou, poslednú tretiu pikotku priháčkujeme pevným očkom do 1. ret. očka prvej pikotky, 4 dlhé stípky, 1 krátky stípk.

Detail sietovannej obruby a rohu obrúška

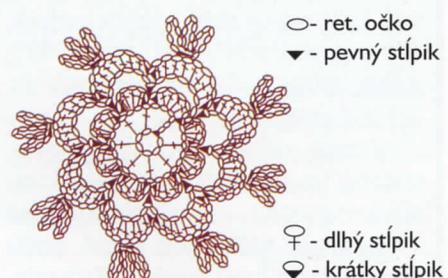


UČÍME SA HÁČKOVAŤ ◀◀◀

OBRÚSOK S KVIETKAMI

Schéma väčšieho kvietka

Menší kvietok háčkujeme rovnako, ale len po 3. r. V ňom namiesto 4 dlhých stípkov háčkujeme 5 stípkov a nad tretím stípkom háčkujeme spojovaciu pikotku.



♀ - dlhý stípk
⌚ - krátky stípk



Detail kvietkov

(Podľa Ručných prác č. 2/2003)

(Podľa Ručných prác č. 2/2003)



ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

PEČEŇOVÉ KNEDLÍČKY

100-150 g telacej alebo hovädzej pečene, 100 g postrúhané žemle, 1 vajce, 40 g masla, mleté čierne korenie, majorán, sol', 1-2 strúčiky cesnaku.

V misie vymiešame maslo a vajce, pridáme trochu mletého čierneho korenia a majoránu, cesnak rozotretý so soľou, jemne naškrabanú pečeň, podľa potreby postrúhanú žemľu a všetko dobre premiešame. Zo zmesi sformujeme knedlíčky, ktoré povaríme v hotovej hovädzej polievke 3 až 5 minút.

BAVORSKÉ ZÁVITKY

600 g roštenky, 100 g šunky, 100 g zemiakov, 100 g cibule, 2 vajcia, 50 g kyslých uhoriek, 100 g masti, 30-40 g hladkej múky, sol', mleté čierne korenie.

Roštenky na okrajoch narežeme, na tenko vyklepeme, osolíme a okoreníme. Na polovici masti oprážime polovicu pokrájanou cibule, pridáme šunku, olúpané zemiaky a uhorky, všetko pokrájané nadrobno, trocha osolíme, okoreníme a náklonie premiešame s vajcami. Zmes navŕšime na roštenky, zvinieme a previažeme nitou alebo upevníme špáradlami. Na zvyšnej masti oprážime zvyšnú časť pokrájanej cibule, vložíme pripravené závitky, zo všetkých strán ich opečieme, podlejeme trocha vývarom z kostí alebo vriacou vodou a prikryté dodusíme do mäkká. Mäkké závitky vyberieme, štavu vydusíme na tuk, zaprášime múkou, oprážime, znova podlejeme a dobre povaríme. Potom ju precedíme na závitky a ešte trochu povaríme. Podávame s domácimi rezancami alebo s ryžou.

SRVÁTKOVÁ POLIEVKA

1 l svätoky, pol lyžice rasce, 1 lyžička cukru, 1,25 dl kyslej smotany, 2 vajcia, 2 lyžice hladkej múky, varené zemiaky, sol', pažítka.

Srvátku prevaríme s rascou a cukrom. V kyslej smotane dobre rozharkujeme vajcia spolu s hladkou múkou a za stáleho miešania ju zavaríme do vriacej svätoky. Polievku tesne pred podávaním osolíme, posypeme posekanou

pažítkou a vložíme do nej osobitne uvarené zemiaky.

ŠALÁTY

MRKVOVÝ ŠALÁT S JABLKAMI

500 g mrkv, 25 g jablk, 100 g majonézy, 100 g orechov, šľahačka.

Očistenú mrkvu postrúhamo na zeleninovom strúhadle, pridáme olúpané jablká pokrájané na kocky, čerstvú majonézu a orechy posekané nadrobno. Všetko spolu dobre premiešame, dáme na väčšiu misu alebo rozdelíme na misky, ozdobíme orechmi a šľahačkou.

MÚČNIKY

COKOLÁDOVÁ BÁBOVKA

120 g masla, 220 g práškového cukru, citrónová kôra, 5 vajec, 400 g hrubej múky, 1 balíček prášku do pečiva, 2,5 dl sladkej smotany, 80 g čokolády alebo 20 g kakaa, 20 g masla a 20 g strúhanku na vymästenie a vysypanie formy, čokoládová poleva alebo vanilínový cukor na posypanie.

Maslo vymiešame s cukrom, pridáme žítky, postrúhanú citrónovú kôru a miešame 30 minút. Potom pridáme polovicu múky a smotanu. Nakoniec zláhka primiešame z bielkov ušľahaný tuhý sneh súčasne so zvyšnou múkou zmiešanou s práškom do pečiva a s postrúhanou čokoládou alebo preosiatym kakaom. Često nalejeme do maslom vymästenej a strúhankou vysypanej formy a pomaly pečieme asi hodinu. Upečenú a vychladenú bábovku vyklopíme, polejeme čokoládovou polevou alebo len posypeme vanilkovým cukrom.

Čokoládová poleva. Zmäknutú čokoládu vymiešame s kúskom masla do hladka. Ak je poleva hustá, rozriedime ju vriacou vodou.

MLADÝM GAZDINÁM

- Keď začnú zemiaky klíčiť, nesmieťe ich variť v šupke, ani vodu z uvarených použiť, lebo obsahujú jedovatú látku - solanín.

UETERVÝVARZ

TĚŽEC OWIEC

Těžec ako ostre zakaženie prýranne, wywołane przez jady bakterii těžcowej, cechuje się podwyższoną pobudliwością ruchową ośrodków nerwowych, wskutek czego powstają dugo trwające skurcze mięśni. Jak wyżej podano, těžec powstaje wskutek zakażenia prýranego, a mianowicie przy ranach powstały przy strzyżeniu, kastracji oraz wskutek zakażenia pępowiny.

Choć zdarza się to rzadko, może również powstać wskutek zakażenia drogą przewodu pokarmowego, oddechowego lub natrządów rozrodczych. Gdy zarazki tężca dostaną się do rany i znajdą dogodne, beztlenowe warunki do rozwoju, rozmnażają się i przez swoje jady działają niszcząco na ranę. Jady te posuwają się wzdłuż nerwów i docierają do rdzenia kręgowego wywołując pobudzenie ośrodków nerwowych. Następstwem tego stanu jest występowanie długotrwałych skurczów mięśni pod wpływem nawet słabych bodźców zewnętrznych, jak np. głos, dotykanie itp. Choroba nie przenosi się bezpośrednio ze zwierzęcia na inne zwierzę, a przebycie jej nie pozostawia długotrwałej odporności. Okres wylegania się choroby wahają się przeciętnie od 4 do 20 dni. Najmniej wynosi 2 dni. Czas ten może jednak przeciągnąć się na tygodnie a nawet miesiące. Zwierzęta stają się ospale, chód ich jest sztywny wskutek skurczu obejmującego mięśnie w kierunku od głowy ku tyłowi. Wskutek skurczu mięśni żuchwy powstaje szczękiocisk, utrudniający a nawet uniemożliwiający pobieranie pokarmów. Grzbiet bywa naprężony a ogon sztywny – odsadzony. W miarę postępu choroby owce leżą stale na boku z wyprężonymi nogami. Oddech staje się coraz bardziej utrudniony, gdy skurcze poczną obejmować grupę mięśni oddechowych. Wyzdrowienie samoistne następuje rzadko. Zwierzęta, które nie uległy skutkom jadu, leżą jeszcze przez dłuższy czas, wykazując sztywność i tracąc wełnę. Śmierć następuje zwykle w ciągu 1-2 tygodni. Wśród jagniąt śmiertelność dochodzi do 100 %. W leczeniu należy uwzględnić odkażanie zadanych ran. Zwierzę należy umieścić na miękkiej ściółce w spokojnym

CO WIEMY O UNII?

i ciemnym pomieszczeniu, stosując środki uspokajające. Pomyślny lub niepomyślny wynik leczenia jest ściśle zależny od zmian powstałych w układzie nerwowym. Można ponadto zastosować surowicę przeciwteżcową – leczniczo, ale tylko wówczas, gdy okres wylegania choroby trwa dłużej niż 10 dni. W walce z tężcem stosuje się uodpornienie czynne i bierne. Uodpornienie bierne polega na wprowadzeniu surowicy antytoksycznej, która wywołuje odporność na okres 14 dni. Uodpornienie czynne polega na stowarzaniu antytoksyny, która wytwarza dłuższą odporność. Trzykrotne zaszczepienie antytoksyną zabezpiecza zwierzę na całe życie przed tężcem.

WSZAWICA ŚWIŃ

Samice wszy składają jaja na szczećinie. W sprzyjających warunkach, tj. przy temperaturze 30-32 stopni C, w ciągu 10-20 dni z jaj wylegają się młode wszy, które po 2 tygodniach są już zdatne do rozmnażania się. Wszy mogą żyć bez pożywienia przez 39 dni. Wesz świńska nie atakuje innych zwierząt gospodarskich. Usadzia się w uszach, na łopatkach, na bokach tułowia, po zewnętrznych stronach ud i w zagięciach skóry. U prosiąt zaś na całym ciele. Chodząc po skórze i nakluwając ją wysysają krew i wywołują swędzenie oraz podrażnienie skóry, niepokojując zwierzęta, które ocierają się o różne przedmioty.

Świnie zawsze słabną i łatwiej ulegają innym chorobom. Wszy pojawiają się zwykle na jesieni lub w zimie. Najszybciej rozmnażają się na świnich gorzej odżywionych, mogą jednak atakować wszystkie świnie w chlewie. Przechodzą zwykle ze świń zawszonych lub też za pośrednictwem przedmiotów i sprzętu. Mimo stwierdzenia zawszenia tylko u jednej świnie, trzeba podać odwzroszczeniu wszystkie sztuki. Poglądy, że świnie mające wszy dobrze się chowały, są przesadem, gdyż wiadomo, że wszy mogą przenosić różne choroby. Odwzroszczenie polega na posypywaniu ich proszkiem lub smarowaniem odpowiednim preparatem dostarczonym przez lecznicę. Ponieważ środki te nie niszczą jaj, należy kurację powtarzać trzykrotnie co siedem dni, w celu zabicia młodych, nowowyległych wszy. Jednocześnie trzeba chlewnię odkazić roztworem kreolina (pół litra na 10 litrów wody) a następnie wybielić mlekiem wapiennym. Najłatwiej jednak zapobiegać przez dobre pielęgnowanie zwierząt, utrzymywanie ich w czystości i systematyczne odkażanie pomieszczeń. (js)

Prawa niepełnosprawnych.

Unia Europejska w sposób szczególny chroni prawa osób niepełnosprawnych. Dostosowaniu do norm unijnych za-wdzięczamy między innymi przepisy, zobowiązujące nasze instytucje uży-teczności publicznej do umożliwienia do-stępu osobom niepełnosprawnym, tzn. zbudowania m.in. podjazdów itp. Unia za-brania jakiekolwiek dyskryminacji niepeł-nosprawnych, np. w przyjmowaniu do pracy. Osoby te mają również prawo otrzy-mać karty parkingowe, umożliwiające parkowanie w określonych miejscach w każ-dym kraju UE. Specjalne przepisy nakazu-ją dostosowanie autobusów do potrzeb niepełnosprawnych, tj. zamontowanie specjalnych podnośników, podjazdów, wy-znaczenie miejsc siedzących oraz miejsca dla psa przewodnika itp.

Do Unii z nowym dowodem. Kto musi w tym roku wymienić stary, „ksią-żeczkowy” dowód osobisty, niech upora się z tym przed 1 maja 2004 roku. Wte-dy bowiem będzie mógł na jego podsta-wie wjechać do krajów Unii Europejskiej. Nowe dowody osobiste są bardzo do-brze zabezpieczone, dlatego urzędnicy Unii zgodzili się, aby Polacy mogli prze-kraczać wewnętrzne granice nie tyl-ko na podstawie paszportu, ale także nowych, plastikowych dowodów. Ułatwia to podróż tym, którzy często jeżdżą do pracy lub odwiedzają rodziny w Austrii czy Niemczech. Gdy ktoś ma stary do-wód, będzie musiał na granicy posłużyć się paszportem.

Na granicy nie zwróci VAT-u. Gdy Polska będzie już w UE, a my zrobimy zakupy w jednym z krajów Unii, to wraca-jąc do kraju nie będziemy mogli starać się o zwrot podatku VAT. Kiedyś były to duże kwoty. Wracając z Niemiec, mogli-śmy np. otrzymać z powrotem nawet 16 proc. wydanej sumy. Znikną natomiast ograniczenia związane z załatwianiem reklamacji towarów zakupionych przez nas za granicą. Wiele reklamacji będzie moż-na załatwić w Polsce, chociaż towar zo-stał zakupiony poza jej granicami. Jednak-że, mimo utraty prawa zwrotu VAT, nadal będzie opłacało się kupować pewne pro dukty za granicą. W Niemczech np. apa-raty fotograficzne i kosmetyki, a w innych krajach Unii także odzież markową. Te rzeczy nadal będą w Polsce droższe.

PRAWNIK §

ROZWÓD, CZY SEPARACJA?

Rozwód to definitive rozwiązanie małżeństwa przez sąd. Jeżeli potem po-godzimy się z mężem czy żoną i będą-emy chcieli znów być razem, to wtedy musimy ponownie pobrać się. Rozwie-dzeni małżonkowie mogą też wstąpić w związek małżeński z innymi osobami. Natomiast w razie orzeczenia separacji nie będąmy mogli ożenić się czy wyjść za mąż za inną osobę. W dodatku gdyby-śmy pogodziły się z mężem czy żoną, to wówczas nie będziemy musieli ponow-nie wychodzić za niego. Wystarczy do-pełnić pewnych formalności w sądzie i mimo że ponownie nie wstąpimy z tą samą osobą w związek małżeński, nasze małżeństwo będzie nadal trwało.

Z pozwem o rozwód, bądź pozwem o separację należy wystąpić do sądu okrę-gowego (wydział cywilny). Może się zda-rzyć, że jeden z małżonków domaga się rozwodu, a drugi separacji. Wówczas sąd zawsze orzeknie rozwód (oczywiście o ile uzna, że rozkład pożycia był trwał).

Zarówno po orzeczeniu rozwodu, jak i separacji ustanie wspólnośc majątkowej małżonków. Dlatego od chwili uprawomocnienia się wyroku sądu każdy z nich będzie się dorabiał na własny rachunek, powiększając swój własny majątek. Jeżeli małżonkowie mieli dzieci, to sąd orzeknie o alimentacji na ich rzecz.

Małżonek pozostający w separacji, jeżeli samotnie wychowuje dzieci, ma tak samo status samotnego rodzica, jak rozwiedziony. I dlatego będzie mógł na zasadach preferencyjnych złożyć zezna-nie podatkowe (roczne), rozliczając się jako samotny rodzic. Chodzi tu oczywi-ście o separację orzeczoną wyrokiem sądu, a nie o sytuację, kiedy małżonko-wie z powodu niezgody od lat mieszkają oddzielnie i używają potocznego słowa „separacja” dla określenia sytuacji, w której się znaleźli. Chodzi bowiem o se-parację prawną a nie faktyczną. (js)

Hviezdy o nás

BARAN (21.3.-20.4.)

 Zaujmú t'a nové veci, čo môže zmeniť tvoj život. Nevyhýbaj sa spoločenským udalostiam, keďže tam môžeš streňuť solídnych partnerov, ktorí ti pomôžu realizovať tvoje plány. V manželstve sa priprav na konflikt, ktorý si vyžiada veľa trpežlivosti.

BÝK (21.4.-20.5.)

 Ak umne preukážeš svoje schopnosti a talent, získaš uznanie. Trochu autoreklamy nezaškodí. Finančná situácia sa zlepší, ale v osobnom živote t'a čaká sklamanie a deprezia. Ak t'a v najbližšom čase čaká nejaká operácia, odlož ju na neskôr.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

 Nemôžeš sa len pasívne pozerať na to, čo sa okolo teba deje. Vyviň aktivitu, aby si zlepšil svoje postavenie. Ak podnikáš, pust' sa do práce, aby si nezmaril svoje plány. Napokon prekonaj oslabenie a únavu, teda jarné príznaky, naštastie neškodné.

RAK (22.6.-22.7.)

 Venuj sa svojej kariére a ekonomickým otázkam. To je zatial najdôležitejšie. Môš možnosť zmeniť zamestnanie, ale dobre si to premysli. Môš v sebe plno energie – do čoho sa pustiš, všetko sa ti podarí. Nezanedbávaj rodinný život, lebo sama kariéra k šťastiu nestačí.

LEV (23.7.-23.8.)

 Bud' trpežlivý, aby si všetko nepokazil. Ak budeš konáť chladnokrvne, vyhráš. Ide predsa o veľa, značné peniaze a dobrý štart do budúcnosti. Čoskoro prežiješ búrlivú lásku, len škoda, že pre tvoju pochabosť sa nepredriď v trvalejší zväzok.

PANNA (24.8.-23.9.)

 Pust' sa do práce, predstavení t'a pozorujú. Ak budú spokojní, odmenia t'a, čo sa ti veľmi zíde. Musíš však venovať viac pozornosti aj rodine, ktorá ti vycíta, že okrem práce na ni nemáš čas. Snaž sa ju presvedčiť, že je to aj pre jej dobro.

VÁHY (24.9.-23.10.)

 Rob dlhodobé plány, keďže máš pred sebou dobré obdobie, v tom aj v spoločenskom a rodinnom živote. V práci sa ti nakopilo viac povinností, čo ti kazí nervy. Nepodceňuj prechladnutia buď iné drobné zdravotné tŕžky, lebo neliečená vyššia teplota môže vyvolat komplikácie.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

 Venuj viac pozornosti rodine, pozvi hostí, kúp nové záclony, vytváraj príjemné ovzdušie. To ti uľahčí riešiť problémy aj v práci. Radosť ti spôsobí zlepšenie finančnej situácie a milý darček. Vyhýbaj sa však neistému podnikaniu, aby si nestratil všetko, čo si s takým úsilím dosiahol.

STRELEC (23.11.-21.12.)

 Niekoľti ti neočakávane vyzná lásku. Neber to naľahko, aby si nepremyslenými slovami i reakciou nikoho neurazil a nekomplikoval si život. Stretnutie a rozhovor so starým priateľom ti pripomene staré dobré časy a vzbudí v tebe optimizmus.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

 Stav tvojho konta sa zlepší, takže splníš svoje staré plány. Snaž sa však konáť rozvážne a premysliť každý krok. Bude to vhodné obdobie na tvorbu nových projektov. Využi to. Neodriekaj si však malé radosti a relax. Zíde sa ti trochu oddychu.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

 Si stredobodom pozornosti, nešklam všeobecnú dôveru. Príliv energie ti pomôže upevniť si postavenie v práci. Ani peniaze ti nebudú chýbať. Sústred' sa však na to najdôležitejšie a netrať sily na maličkosti, ak chceš dosiahnuť niečo hodnotné.

RYBY (19.2.-20.3.)

 Upevníš si autoritu a spoločenskou i pracovnou aktivitou si zlepšíš finančnú situáciu. Terajšie úspechy ti pomôžu vyriešiť aj niektoré problémy z minulosti. Prídu však dni, keď začnú po samotе. Dobre by ti padla krátka dovolenka v nejakom tichom zákutí. (js)

NÁŠ TEST

Viete sa jednať?

1. Vo svojom povolaní ste nútení jednať sa o cene:

a/ skoro denne – 4; b/ nikdy – 1; c/ výnimočne – 2; d/ dosť často – 3.

2. Na cenu, navrhnutú druhou stranou, ponúknete:

a/ polovicu – 4; b/ o niečo menej – 1; c/ tretinu – 3; d/ päťtu – 2.

3. Dohadovanie sa o tom, kolko máte zaplatiť, vám pripadá:

a/ potupné – 1; b/ zábavné – 4; c/ nepríjemné – 2; d/ nevyhnutné – 3.

4. Počas ťahanice o peniaze sa celý čas tvárite:

a/ neutrálne – 2; b/ milo – 4; c/ chladno – 1; d/ spokojne – 3.

5. Najradšej nakupujete:

a/ v stánkoch – 1; b/ v supermarketoch – 3; c/ normálnych obchodoch – 2; d/ u pouličných obchodníkov – 4.

6. Oblečenie, ktoré máte na sebe, je väčšinou:

a/ módnym výstrelkom – 4; b/ normálne – 2; c/ športové – 1; d/ trocha z módy – 3.

7. Jednať sa vyplatí pri:

a/ veľkých obchodoch – 3; b/ vždy – 4; c/ kúpe auta – 2; d/ v tržnici – 1.

8. Ak sa vám stane, že neuspejete:

a/ beriete to športovo – 2; b/ zlostíte sa – 1; c/ skúsite to znova – 3; d/ nič sa nestalo – 4.

9. Máte v okolí niekoho, s kým sa nedokážete normálne baviť?

a/ našiel by sa – 3; b/ neviete o nikom – 4; c/ hned niekolko – 2; d/ veľa ľudí – 1.

10. Čo býva príčinou toho, že si niekedy „postavíte hlavu“?

a/ povaha – 3; b/ mŕnomyselnosť – 1; c/ snaha presadiť sa – 4; d/ ani neviete – 2.

11. Kde ste sa naposledy poškripili s predavačom?

a/ v susedstve – 3; b/ v inom meste – 2; c/ v cudzine – 4; nikde – 1.

12. Ako reagujete, keď ste svedkom jednania, ktoré neschvalujete?

a/ mlčíte – 1; b/ krútité hlavou – 3; c/ poviete svoj názor – 4; d/ rozčúľujete sa – 2.

HODNOTENIE

12-20 bodov: Máte smolu, ale vy toho jednaním veľa nedosiahnete. Jednoducho to neviete. Až príši je na vás poznať, že to iba skúšate. Keď niečo naozaj chcete, nemáte na hranie divadla nervy. Možno by to bolo iné, keby s vami niekto bol a trochu vám pomohol.

21-35 bodov: S vami je to vždy ináč. Keď peniaze máte, chcete ušetriť a jednáte sa o cenu, ako by vám šlo o život. Keď vám naopak chýbajú, pokojne zaplatíte tolko, kolko momentálne môžete. Zrejme nechcete budť dojem, že na niečo nemáte. Táto slabosť vás môže stáť dosť peňazí.

36-48 bodov: Keď sa vy pustíte do jednania, je to koncert! Nech už ide o pracovné rokovanie, výlet alebo návštevu obchodu, nepustíte nemilobohu ani zlotku či groš. Nedá vám to, aby ste to aspoň neskúsili, a ono vám to obvykle vyjde. Všetko beriete športovo a s nadhľadom, a tak to má byť. (js)

MENO VEŠTÍ

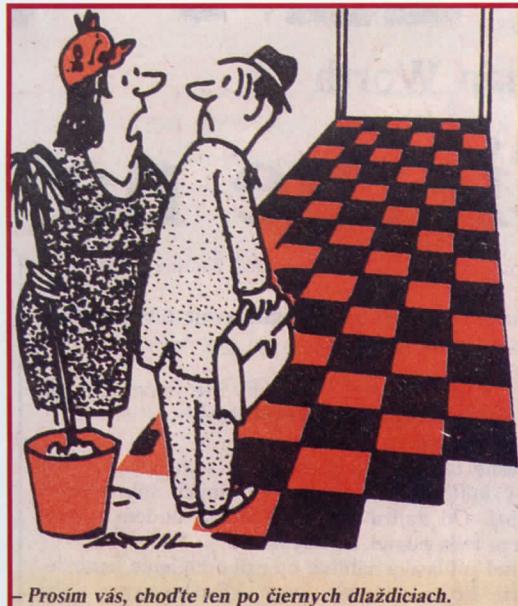
BRONISLAV

Človek s týmto menom pochádza najčastejšie z nezámožnej mnohodetnej rodiny. Býva priemerne vysoký, štíhly alebo plnoštíhly, tmavovlasý alebo dokonca brunet, ktorý dlho nešedivie, s tmavými veľkými zamotovými očami a pravidelnou tvárou.

Je to dobrý, solídny, poctivý, pracovitý a žičlivý človek. Pomerne skoro plešivie. Od malíčka rád vykonáva každú prácu, čomu ho ostatne učí dobrá a múdra matka (otec býva veľmi prísný a sukničkár). Učí sa dobre, ale nesnaží sa študovať na vysokej škole. Obvykle končí priemyslovku alebo inú strednú školu. Žení sa pomerne skoro a máva niekoľko detí. Podobne ako otec, aj on je sukničkár. Jeho manželka je drobná, štíhla, pracovitá, pokojná, trochu chorlňavá. Máva astmu alebo nejakú srdcovú chorobu. Niekedy zomiera náhle a Bronislav zostáva

sám. Je však životne otužilý, duševne pevný, a napriek mnohým starostiam si so všetkým vie dokonale poradiť. Na dôvažok je horlivý humanista a trochu romantik. Je znamenitý pracovník a majster vo svojom povolaní.

Bronislav máva radšej pikantné ako mdlé a sladké jedlá. Zbožňuje dobré knihy, hudbu a tanec. Vie iných duševne povzbudit', pomôcť a poradiť im. Napriek svojmu veku je vždy mladý spôsobom myslenia a nezriedka aj vzhľadom. Dobre sa zhoduje s mládežou, rozumie jej, takže nie div, že sa teší jej úcte. Dožíva sa vysokého veku, máva viacerých vnukov a pravnukov. Jeho deti mávajú po otcovi literárne schopnosti. Celkove možno povedať, že je to pekný, múdry a ušľachtily človek. Získava si veľkú autoritu a teší sa všeobecnej úcte. V staršom veku prejavuje isté literárne a vobec umelecké záľuby a vie výborne veštiť z kariet. (jš)



– Prosím vás, chodte len po čiernych dlaždiacich.

- Prečo je v šéfovej kancelárii akvárium s rybkami?

- Lebo šef chce aspoň čas od času vidieť otvárajúce sa usta, ktoré nežiadajú zvýšenie platu.

• • •

- Dnes sme mali loveckú polievku.

- Akú?

- Loveckú. To je taká, z ktorej možno niekedy vyloviť kúsok mäsa.

• • •

Počas rozvodového procesu sa sudca pytá:

- Je to pravda, že ste sa vydali z veľkej lásky?

- Áno, pán sudca, ale rozviesť sa chcem z rozumových dôvodov.

• • •

Po dokončenom kole futbalových zápasov sa stretnú dve manželky hráčov:

- Vidím, že si si kúpila novú bundu z líšky.

- Môj muž sa zaslúžil o to, že vyhrali zápas. To mám za peniaze, čo dostať.

- Vidíš, a môj sa pričinil o to, že prehrali. Kúpila som si perziánový kožuch.

• • •

- Tóna je vynikajúcim športovcom. Bežal štvorstovku a potom skočil šesť a pol metra.

- No a čo je na tom? S takým rozbehom!?

• • •

- Prečo pláčeš chlapče?

- Spadol som a zašpinil si šaty.

- Ved' ich možno vyzliecť aj vyzprášiť!

- Otec ich už vyprášil a bez vyzliekania.

• • •

- Možno vám ponúknuť kávu? – pýtajú sa domáci návštěvníka.

- Ďakujem, kávu nepijem.

- Tak čaj?

- Tiež ďakujem.

- Teda whisky so sódom?

- Sódu tiež nepijem.

• • •

Mladý lord sa oženil s bohatou Američankou, aby mohol splatiť svoje dlhy.

- Negratulujte mi, - povedal smutne priateľom. – Gratulujte mojim veriteľom.

• • •

Policajt zastaví auto a žiada od vodiča doklady. Ten mu ich podáva s prosbou:

- Nech sa páči. Len ma, prosím vás, dlho nezdržujte. Vaši kolegovia sú mi v pätach.



Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

- Laboratórium – nemoc.

- Ladové kvety na obloku – sklamané nádeje.

- Ladiviny vidieť – vaše deti budú zdravé.

- Lakomec – strata peňazí.

- Lakové topánky – si obklopený pochlebovačmi.

- Lalie trhať – zmyselná láska; biele vidieť – budeš verne milovaný; farebné – never tomu, čo ti hovoria.

- Lampu obyčajnú vidieť – máš tajných nepriateľov.

- Lastovičky v hniezde – pred tebou veľká radosť; vidieť vletieť do domu – dozvieš sa nejaké novinky; počuť ich švitor – dobrá správa; vidieť lietať – tvoje pranie sa rýchlo splní; vidieť lastovičie hniezdo – pokojná domácnosť.

- Lazaret – budeš dlhší čas pripútaný k posteli.

- Lekárnik – dostaneš sa do nevítanej spoločnosti.

- Let raketou – dlhý život; let vzducholodou – tvoje odvážne plány sa nesplnia.

- Levanduľa – pravdepodobne utrpenie.

- Ležať – smútok.

- Liečivé bylinky – budeš mať dlhý život.

- Lisovanie – dostaneš dobrú správu. (jš)

POSTRACH NEPRIATEĽOV.

Dvestopäť rokov stará vojnová loď amerického námorníctva USS Constellation je stále v aktívnej „službe“. Je najstarším bojovým plavidlom, ktoré dokáže zo svojich zbraní ešte aj vystrelit'. Dokázalo sa to o.i. počas osláv mesta Nahant v americkom štáte Massachusetts, kedy sa z lodných diel (na snímke) podarilo odpaľiť všetkých 21 sálov.

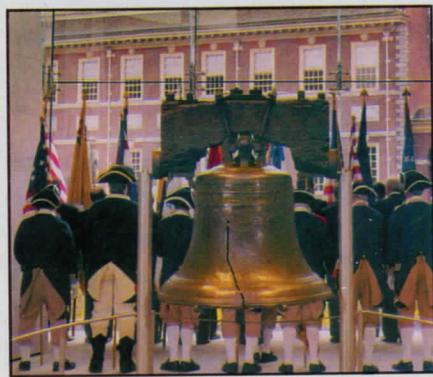


MOBIL PRE ASTMATIKOV. Mobilné telefóny sa možno už čoskoro stanú užitočnou pomôckou pre astmatikov, pretože pomocou nich sa bude pravidelne monitorovať zdravotný stav chorych. Touto myšlienkou sa začali zaoberať vo Veľkej Británii, kde trpí astmou takmer tri a pol milióna ľudí. Softvér navrhnutý firmou A-San, ktorý je súčasťou mobilu, dvakrát denne upozorní pacienta, že má fúknut' do výdychomoru a zmerať si kapacitu pľúc. Ak sa objavia signály hroziačeho astmatického záchvatu, informácie okamžite putujú k ošetrovúcemu lekárovi, ktorý navrhne pacientovi ďalší postup. Odborníci firmy A-San usudzujú, že nový spôsob merania pomocou mobilného telefónu bude atraktívny najmä pre detských pacientov.

ROZKÁŽE SLNKU A DAŽĎU? Hoci to znie akokoľvek neuveriteľne, thajský kráľ Bhumibol (na snímke) sa rozhodol rozkázať slnku a dažďu. Presnejšie, odvrátiť teplo a pričarovať životodarné kvapky. Muž na tróne v Bangkoku je známy ako „boh“, ale aj ako maliar, saxofonista a inžinier. Práve získal patent na umelý dážď. Ak to bude skutočne fungovať, celý svet bude hovoriť o senzácií. No medzi 62 miliónmi Thajčanov sa ne-nájde jediný, ktorý by tomu už teraz ne-veril.

NAJSTARŠÍ KOCÚR. Keby bol perzský kocúr Mecky človek, musel by sa volať Matuzalem. Má totiž 26 rokov (čo zodpovedá 120 ľudským) a je najstarším kocúrom v Nemecku. Jeho majitelia Erika Jakhäuser z Diemelstadtu ho poriadne rozmaznáva. - Žerie len Whiskas, - hovorí, - keď mu dám do misky niečo iné, Mecky štrajkuje dovtedy kým nedostane svoje oblúbené žrádro. Kocúr - senior neboli za celý svoj život chorý a má ešte takmer všetky zuby. - Aj jeho zverolekárka sa čuduje, že je Mecky ešte v takej kondícii. Za normálnych okolností sa totiž mačky dožívajú len 15 až 18 rokov. Mimochodom najstaršia mačka na svete sa volala Puss. Zomrela v roku 1939 v Anglicku len deň po svojich 36. narodeninách.

ŠŤAHOVANIE ZVONA. Vzácny Liberty Bell - Zvon slobody (na snímke), ktorý znel počas vyhlásenia nezávislosti Spojených štátov v roku 1776 a pre pu-klinu je od roku 1846 iba výstavným exponátom vo Filadelfii, sa prestáhoval na iné miesto. Počas štvorhodinového transportu zvon prestáhovali o 300 metrov ďalej do novej siene, kde ho môžu návštěvníci obdivovať.

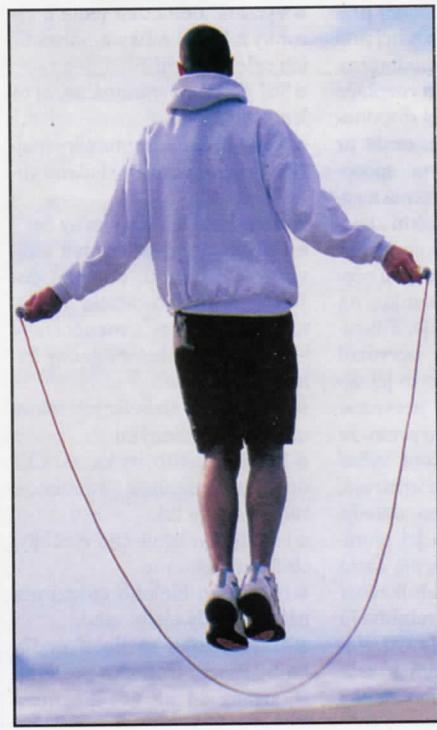


NÁLEVOVÝ KRÁĽ. Známy americký herec Paul Newman (na snímke v strede) v rozhovoroch so smiehom zdôrazňuje, že je hrdý najmä na svoje „šálátové nálevy a studené omáčky“. Nie je to vtip - už dvadsať rokov ponúka kulinárské pochúťky s vlastným menom a má úspech. Až taký, že firma McDonald's navrhla hercovu, že bude jeho Newman's Own ponúkať vo svojej sieti. On súhlasil, a aby bolo každému jasné, že mu na reputácii pochutiny záleží, postavil sa za predavačský pult. Výťažok z predaja poputoje na konto nadácií, ktoré pomáhajú chorým deťom.



ŠVIHADLO AJ PRE DOSPELÝCH.

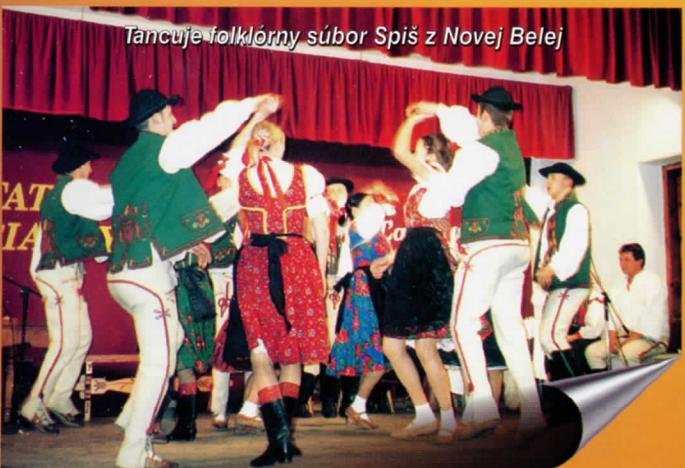
Švihadlo (na snímke) nie je len zábavou pre deti. Podľa odborníkov je v zlom počasí skákanie cez švihadlo ideálnou náhradou behu a bicyklovania. Pri skákaní cez švihadlo sa totiž spáli trikrát viacej kalórií ako pri behu a desať minút skákania je také efektívne, ako 30 minút behu v lese. Švihadlo posilňuje svaly rúk, trupu, spodnej časti tela a zmenou spôsobu skákania trénujete dokonca aj svoj mozog. Na začiatok stačí, keď budete trikrát týždenne skákať 20 minút. (pk)





FAŠIANGY – OSTATKI '2004

Foto: A. Klukošovská





Podsrnie na predjári. Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

Zrealizujemy Twoje Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.



31-150 Kraków
ul. św. Filipa 7
tel. (0-12) 632 66 04
tel./fax (0-12) 634 11 27
e-mail: zg@tsp.org.pl

Oferujemy:
jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2,
skład komputerowy,
kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie,
wydawnictwa i inne

Polecamy do nabycia nasze publikacje:

- | | |
|---|----------|
| • Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995 | 10,00 zł |
| • Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.VI</i> , (rocznik), Kraków 1999 | 10,00 zł |
| • Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.VII</i> , (rocznik), Kraków 2000 | 10,00 zł |
| • Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.VIII</i> , (rocznik), Kraków 2002 | 10,00 zł |
| • Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.IX</i> , (rocznik), Kraków 2002 | 10,00 zł |
| • J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994 | 8,00 zł |
| • Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994 | 10,00 zł |
| • J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996 | 10,00 zł |
| • H. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998 | 11,00 zł |
| • <i>Miejsce w zdarzeniu antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998 | 12,00 zł |
| • Vlastimil Kovalčík, <i>Klucz Światła wybór poezji</i> , Kraków 1998 | 13,00 zł |
| • Pavol Országh Hviezdoslav, <i>Deti Prometeusa</i> , Kraków 1999 | 20,00 zł |
| • <i>Miasta i Miejsca, Mestá a Miestá</i> , Kraków 2001,
II polsko-słowackie spotkania poetów | 10,00 zł |
| • <i>Antologia współczesnej poezji słowackiej</i> , Kraków 2002, w przekładach Bohdana Urbankowskiego | 15,00 zł |
| • Julian Kwiek, <i>Z dziejów mniejszości słowackiej na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957</i> , Kraków 2002 | 10,00 zł |

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27 NIP: 676-01-12-788

e-mail: zg@tsp.org.pl

nr konta: Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100